1986 Almanah LUCEAFĂRUL

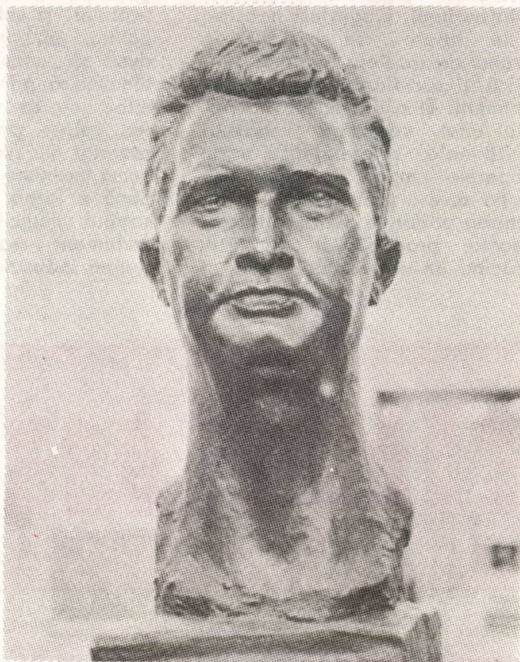
Almanah LUCEAFĂRUL 1986

La mulți ani, 1986!

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU
UN STRĂLUCIT ARC DE BOLTĂ

Sculptură de Ion Jalea

O DATĂ MEMORABILĂ

O dată memorabilă care înalță jubiliar arcul de boltă al unei epoci și se constituie în orizont viu, permanent treaz, al unei inconfundabile și cuprinzătoare stări de conștiință, momentul împlinirii a două decenii de la un eveniment care prin toate consecințele sale de ordin politic, economic și social s-a arătat și se arată într-adevăr inaugural. O dată memorabilă care a concentrat — s-ar putea spune — întregul sentiment național. Este ziua cînd de la capătul a două decenii am putut vedea și mai puternică întreaga strălucire a evenimentului istoric pe care l-au reprezentat și îl reprezintă Congresul al IX-lea al P.C.R. și faptul, de pe atunci exponențial, alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului. O zi memorabilă, așadar, care poartă pecetea sărbătorească a unor înălțătoare sentimente de mîndrie și recunoștință, o zi care a dat și dă expresie stimei și devotamentului întregului partid și popor pentru cel care ne-a întruchipat și ne întruchipează în cel mai înalt grad idealurile de luptă și muncă, ținînd sus, la mari altitudini de conștiință politică și revoluționară, cîrma unui ferm destin al demnității și libertății noastre. O zi care a ținut și ține în focarul său de raze lumina întreagă a acestui an; Plenara Comitetului Central și a activului central de partid a prilejuit un fierbinte omagiu adus ctitorului României socialiste moderne, conducătorul iubit și stimat, de numele și opera căruia se leagă toate mărețele înfăptuiri ale societății noastre contemporane, prezentul și viitorul care se făuresc neîncetat și dobîndesc în permanență configurația eroică a faptelor. „Ne facem o datorie de onoare, de inimă și conștiință din a omagia, și în acest înălțător moment sărbătoresc, rolul dumneavoastră hotărîtor în înfăptuirea uriașelor transformări revoluționare pe care România le-a cunoscut în cei 20 de ani de cînd conduceți destinele partidului și ale poporului, se spune în Omagiul adus cu acest prilej tovarășului Nicolae Ceaușescu. Apreciem cu profundă mîndrie — așa cum poporul însuși o face — că anii aceștia de victorii fără seamăn alcătuiesc epoca cea mai luminoasă din întreaga noastră existență, pe care, cu aleasă cinstire, o numim cu toții Epoca Nicolae Ceaușescu".

Sînt concentrate aici, în aceste cuvinte, sentimente și idei care animă întreaga țară

și fac arcul de boltă al unei simțiri politice românești de cea mai nobilă și mai întinsă rezonanță. Pentru că este cert, le-a fost dat generațiilor de azi ale României să trăiască un moment jubiliar : împlinirea a douăzeci de ani de la evenimentul care a marcat în mod hotăritor progresul și civilizația națiunii. Biografiile noastre, ale tuturor, se situează în zona de iradiere morală, politică și socială a acestui eveniment. El a declanșat începutul unei adevărate renașteri naționale și prefațează toate operele mari, de pionierat, prin care o țară întreagă și un întreg popor se definesc la orizontul propriei lor identiătți, făcînd un act viu, de strînsă și puternică legătură cu trecutul înaintat, cu patrimoniul său de valori și abordînd în același timp realitatea momentului, ca și aceea a perspectivei, cu un curaj care nu era altceva decît expresia politică și socială a propriilor posibilități, a lucidității maxime cu care se angaja pe un drum lung al prezentului și viitorului. Pe plan politic, el, acest eveniment avea să consacre o mare și binevenită primenire a ideilor, eliberarea de dogme și aplecarea către propriile noastre realități. Pe plan economic, el, acest eveniment avea să producă o largă revitalizare în spațiul muncii și creației, un reviriment resimțit la dimensiunea industriei și agriculturii, a dezvoltării rapide, accelerate. Democratizarea vieții politice, economice și sociale, făurirea unui întreg sistem al democrației muncitorești, revoluționare, cu organisme și instituții care se sprijină pe puterea, pe capacitatea de voință și inițiativă a maselor, într-un sens larg participativ, reprezintă de asemenea o mare și viguroasă înfăptuire care își trage seva din evenimentul de acum douăzeci de ani. Ca și întreaga evoluție a științei, a culturii și artei, ca toate certitudinile în plan material și spiritual al muncii și vieții, ca tot ce trăim și nutrim, cu conștiința și nădejdea fermă că împlinim un rost esențial.

FORȚA CERTITUDINILOR

(A)șadar, Congresul al IX-lea al partidului, un moment crucial pentru întreaga noastră contemporaneitate și în același timp edificator pentru modul însuși de a ne privi și asuma istoria, condiția în permanentă alcătuire a propriei noastre identități. Congresul al IX-lea al partidului care, în suita de evenimente ce ne-au marcat cel mai mult existența, ocupă un loc central, de excepțională importanță. El își trimite în timp ecourile și face ca memoria noastră să rețină un drum eroic, tumultuos, nu lipsit de încercări, care e deopotrivă al țării și al oamenilor ei, este deopotrivă al partidului — în ipostaza și esența sa de centru vital al națiunii — și al unității, al coeziunii de gînd și faptă cu care poporul îl urmează văzînd în aceasta însăși forța, marea capacitate de afirmare și înfăptuire a idealurilor sale de progres și civilizație, starea și puterea de fapt a libertății și independenței în care își făurește destinul socialist.

Ceea ce era moment al devenirii atunci, acum douăzeci de ani, este moment al realității azi, arcul de boltă al celor două decenii străbate și economie, și știință, și cultură, și tot ce înseamnă viață politică și socială, normă etică și morală ; el acoperă spații întinse ale existenței și se instituie în supremă măsură a unei realități și mai mari, viitoare. Căci drumul e lung, n-a fost ușor, drumul continuă. O economie dinamică, modernă, echilibrată își trage seva adînc din actul memorabil de acum două decenii și suie spre treptele gîndite și proiectate în universul muncii și creației noastre de toate marile forumuri comuniste care au urmat, ființînd la zi prin programele și hotărîrile celui de al XIII-lea Congres, într-o propensiune de spirit care atinge anii nouăzeci și, mai departe, sfîrșitul de mileniu. O economie circumscrisă progresului sigur și rapid, care să servească civilizației țării și oamenilor, noii noastre condiții, propriei noastre împliniri ; și generațiilor care vin, desigur, celor ce ne vor moșteni. Din această perspectivă Congresul al IX-lea apare într-adevăr ca eveniment epocal. În spațiul său de rezonanță stă o efigie de erou, tinerețea sa de atunci a trecut în faptele țării și țara la rîndul ei îl cinstește și îl poartă în stema gîndurilor și a inimii sale. Partidul i-a încredințat funcția supremă și de atunci menirea sa istorică a prins viață adîncă, puternică, revigorind destinul și condiția întregii națiuni. Căci, evident, în punctul fierbinte de simbioză și confluență a istoriei cu viața, partidul și secretarul său general alcătuiesc acel întreg al inimii și conștiinței cu care ne-am putut angaja în cea mai laborioasă și mai cuprinzătoare deschidere a propriei noastre lumi.

Tablou de Vintilă Mihăescu

PERMANENTA DEVENIRE

a funcţionat şi funcţionează dintotdeauna un proiect al viitorului clădit mereu pe aspiraţiile, pe nădejdile, pe cerinţele şi posibilităţile oamenilor, pe temeiul concret al prezentului, iar edificiul măreţ pe care îl prezintă astăzi ţara are preponderent în configuraţia sa tocmai această permanentă şi vitală deschidere către om şi către timpul său, către puterea sa creatoare şi nevoia sa de a se construi într-un relief cît mai rodnic şi cît mai înalt. Pornim la un drum lung — anunţa, în urmă cu douăzeci de ani, secretarul general al partidului, într-una din primele vizite de lucru care inaugura de fapt un amplu şi prodigios dialog cu ţara — pornim la un drum lung pe care vom obţine victorii mărețe, vom străbate experienţe noi, necunoscute, şi vom avea de înfruntat şi greutăţi. Era într-o vară atunci, destinul ţării urca în amiază, era drumul de la capătul căruia privim azi, de pe pragul jubiliar al celor două decenii, şi el se arată lung, într-adevăr ; nu ca distanţă, căci e doar o vîrstă de tînăr în el, nu ca dimensiune, ca hotar sau fragment de timp, căci e viaţă, şi viaţă din toate şi pentru toate generaţiile în el, ci ca efect. Pentru că el ne dă sentimentul unui mers concentric, de jur împrejur, şi odată cu ţara, în toate direcţiile deodată şi prin toate reliefurile, de la acelea în natura economică şi socială şi pînă la amplitudinea de conştiinţă, în om, în natura spiritului şi sufletului omenesc. El este drumul permanentei noastre deveniri. Şi al permanentei noastre moşteniri, este mărturia vie, de cea mai înaltă speţă, a unităţii noastre de destin. Ne-am parcurs într-un fel propria identitate şi am întărit-o în toate laturile sale. Sînt cinci mari forumuri comuniste care alcătuiesc traiectul şi dinamica

acestei epoci, între Congresul al IX-lea și Congresul al XIII-lea se întinde arcul de boltă al tuturor împlinirilor și nădejdilor noastre, în acest spațiu de viață și timp România și-a desăvîrșit și își desăvîrșește rosturile muncii sale creatoare. O dilatare a timpului s-a produs în sens multiplu iar unitatea sa economică sau socială cuprinde azi ritmuri care ne-au plasat din pornire pe o cale mereu ascendentă. Țara se plasa astfel pe coordonatele dezvoltării, simțind încordări din adinc și tensiuni de gîndire care o ridicau la cote de relief industriale, agrare, tehnice și științifice, fără precedent. Dar și la acele cote de relief dinlăuntru prin care personalitatea fiecăruia făcea liant cu personalitatea generației sale, iar, toți laolaltă au făcut și fac liant de cuvînt și de faptă cu personalitatea epocii în care trăim.

Secretarul general al partidului a fundamentat teoretic și practic întreaga politică a dezvoltării noastre materiale și spirituale, de opera și activitatea sa revoluționară se leagă toate înfăptuirile acestui timp, prin gîndirea și acțiunea sa creatoare s-au ilustrat și se ilustrează, în cîmpul real al muncii și vieții, toate disponibilitățile morale și sociale ale poporului, întregul său potențial. Ne-a reprezentat și ne reprezintă de aceea cu fidelitatea și trăinicia unor sentimente și aspirații majore, este simbolul și călăuza după care ne exprimăm în graiul și la altitudinea celei mai depline unități. Fie că ne proiectăm pe mai departe și cu noi argumente, viitorul, conform programelor adoptate de Congresul al XIII-lea (al cincilea în cronologia și dinamica acestor două decenii) fie că, apărător ferm al intereselor fundamentale ale națiunii, militează consecvent pentru pace, pentru înțelegere și cooperare largă internațională, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră. În toate răzbate suflul dinamic și înnoitor al unui cuget care, deopotrivă și în egală măsură cu viața, știe că umanismul și unitatea pot și trebuie să primească aportul neîncetat al fiecărei țări și al fiecărui popor.

ÎN CÎMPUL MEMORIEI

eea ce a reținut și reține memoria — în plan afectiv, în primul rînd — sau ceea ce justifică ea și călăuzește în lumea convingerilor, a realității care nu este nici la cea dintîi expresie și nici la capătul rostirii și înfățișării sale: o extraordinară confluență în timp a speranțelor odinioară redeșteptate și a împlinirilor, a victoriilor în mod fundamental gîndite și cucerite. O confluență în timp a speranțelor și a împlinirilor trăite dar și a generațiilor care se întîlnesc aproape sub același arc de cer astăzi și își dau mîna prin forța și amploarea lucrurilor deja înfăptuite. Ele au avut un anume fel de a privi și chema viitorul atunci, în urmă cu douăzeci de ani, au avut și au un anume fel de a-l privi, de a-l calcula și discerne acum din prezent. O viață eroică de tînăr erou și patriot înflăcărat, revoluționar, se angaja atunci în fruntea partidului și a țării, o răscolitoare și prodigioasă conștiință ne chema la realitate, la adevăr, dar și la spirit înalt, vizionar.

Se schimba ceva în viața noastră, a fiecăruia, pentru că țara se trezea din rădăcini. Nu, nu avea cum să fie ușor, o spunea cu glas tare și cuget întreg, inspirat, însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, proaspăt ales la cîrma destinului național. Nu avea cum să fie ușor și nici lipsit de căutări, de zbateri și sacrificii întreg acest drum de la capătul și pe traiectul căruia privim azi cu ochii minții și ai sufletului celui mai încăpător. Pentru tot ce a urmat, Congresul al IX-lea rămîne de aceea ca un act inaugural. Exponențial prin forța și amploarea deliberărilor sale, acel tip de eveniment care, printr-o extraordinară limpezime a adevărurilor și o extraordinară, lucidă cuprindere a problemelor vieții rămîne intim legat de soarta noastră, a tuturor, și ne edifică asupra propriului nostru destin. O viață de tînăr trecea în fruntea partidului și a țării iar în ceea ce hotăra atunci avea și un sens eliberator. Cei douăzeci de ani care alcătuiesc destinul și dau dimensiune de epocă acestei vieți stau mărturie în permanentă și vie actualitate. O țară întreagă l-a ascultat atunci, în urmă cu două decenii, pe secretarul general al partidului, o țară întreagă l-a ascultat la Plenara C.C. al P.C.R. și a activului central de partid, sub cupola aceleiași săli în care se celebra jubileul marelui eveniment. Cu experiența de acum, am fi lucrat mai bine, desigur, spunea conducătorul partidului și statului, dar calea, dacă ar fi s-o luăm de la început, nu ar fi alta. Era parcă aceeași rostire de atunci care ne elibera de un nefast sentiment triumfalist al mersului prin istorie și ne reda unei discipline concrete a realității, rigorii și echilibrului care veneau deopotrivă din istorie și viață, din tradiția care ni se releva și pe care aveam să o dezvoltăm pe terenul propriilor noastre cerințe și posibilități. Primenirea ideologică a contat cel mai mult și în acest vast creuzet au putut apărea altfel și ideile de libertate și independență, și imaginea lor mult mai vie, mult mai tonică și omenească, după frămîntări care țineau de domeniul realului, al posibilului în maxima sa extensie de muncă, gîndire și viață.

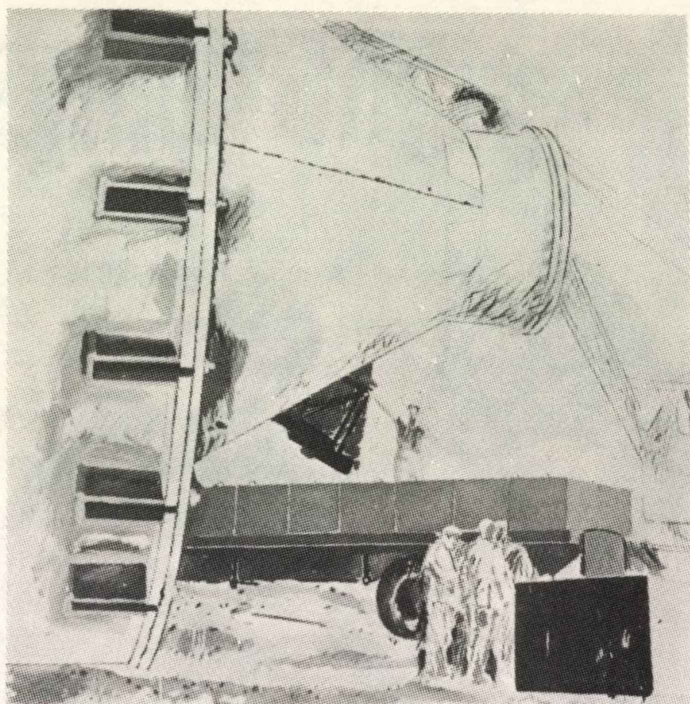

ROSTIREA PATRIEI

Acest adevăr cu putere de lege : patria s-a rostit şi se rosteşte sub semnul revoluţiei cu întreaga sa încărcătură istorică, prin întregul său destin. Este o valenţă a spiritului revoluţionar aceasta, o trăsătură de fond a existenţei noastre ca ţară şi ca popor. Ne-a amintit-o la plenara consacrată împlinirii a două decenii de la Congresul al IX-lea tovarăşul Nicolae Ceauşescu, ne-o aminteşte, sub forma ideilor, întreaga sa operă teoretică şi practică, întregul său demers politic şi social, contribuţia sa de o inestimabilă valoare la cauza progresului şi civilizaţiei ţării, a

dezvoltării noastre multilaterale. Atentă la pulsul și mișcările lumii, istoria noastră s-a definit din interior cu o deosebită capacitate de a sesiza și urma direcțiile de fond ale înaintării spre orizonturi de emancipare politică, economică și socială, în focul luptei pentru înfăptuirea idealurilor umanității. Aniversarea din acest an a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, evenimentul epocal al istoriei noastre contemporane, ne întărește și mai mult în sentimentul apartenenței noastre la înfăptuirea unei opere esențiale pentru condiția umană și pentru așezarea acestei condiții pe temeiul concret al libertății, al independenței și suveranității, din perspectiva unui viitor care se făurește neîncetat.

Ziua de 23 August 1944 a deschis o eră nouă în munca și viața patriei, România și-a asumat pe cale revoluționară un nou destin și cu aceasta putem spune că s-a produs o schimbare în însăși geografia politică și socială a lumii din acea vreme, s-a produs un mare pas înainte pe calea prezentului pe care îl trăim și-l edificăm. Partidul comunist a inspirat, a organizat și condus bătălia spre o victorie care a rămas ca efigie și simbol permanent al unui mare și hotăritor început de drum, o victorie care a unificat, a solidarizat și mai strîns toate forțele înaintate ale națiunii și a trezit la viață energii și capacități eroice deosebite. Astfel partidul și-a meritat soarta de avangardă într-o lume ce se trezea la o puternică și revelatoare conștiință de sine a istoriei, în pragul celor mai mari transformări din cîte cunoscuse pînă atunci. Și tot astfel, ca o confirmare a istoriei înseși, și ca o justețe a vieții, a credinței în ideal, în victoria pînă la capăt, partidul și-a meritat și își merită destinul de centru vital al întregii națiuni.

Victoria revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă a încununat jertfe, fapte de arme eroice, sacrificii fără de număr, ea a întărit speranțe, a vindecat răni, a încordat brațe și frunți, a luminat idealuri, a deschis universuri umane, materiale și spirituale noi. În realitatea de azi, economică și socială, trăiește permanent suflul ei și este vădit, demn de cel mai înalt respect, locul și rolul pe care ea îl deține în întreaga noastră istorie. Acele a sută de Românii într-una singură care alcătuiesc azi sensul și dinamica dezvoltării în plan industrial, acele mai multe Românii care fac altitudinea nouă, superioară a realizărilor din agricultură, noua revoluție din acest domeniu sau acelea, tot la fel, mai multe Românii pe care le putem distinge în spațiul împlinirilor din știință și cultură, din viața politică și socială, în acela al sănătății fizice și morale a poporului, al rostirii sale în limbajul muncii și creației, al progresului și civilizației, sint argumentele nepieritoare ale drumului eroic și hotărît deschis atunci în August și ele toate ne dau conștiința unei adevărate epopei.

Ion Bițan : „Utilaj greu“ ● Vasile Pop Negreșteanu : „Omagiul pionierilor“

CALEA CEA MAI SIGURĂ

omentul jubiliar trăit în vara acestui an, împlinirea a douăzeci de ani de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, ne-a relevat întregul traiect istoric străbătut din acel biruitor 23 August 1944 şi pînă azi. Ca o dreaptă cumpănă, la exact jumătate de drum, memorabilul eveniment care a fost Congresul al IX-lea a însemnat şi începutul unei noi epoci. Relevant prin acea extraordinară putere pe care partidul a aflat-o în sine pentru a schimba, pentru a revigora, pentru a insufla un aer proaspăt, vital, întregului nostru mers înainte, cîmpului larg de idei care aveau să ridice mai sus, şi pe temeiuri noi, infinit mai solide, întreaga construcţie socialistă a ţării, programul făuririi bunăstării noastre materiale şi spirituale, al întăririi libertăţii, independenţei şi suveranităţii şi al înscrierii noastre în mod decisiv pe orbita unei largi contribuţii la cauza progresului şi civilizaţiei universale. Din acel punct, din acea rază de orizont de acum douăzeci de ani, istoria noastră s-a luminat nesfîrşit şi nu există practic domeniu de referinţă politică, economică sau socială, nu există problemă a existenţei în care Congresul al IX-lea să nu fi adus ceva nou şi să nu fi insuflat puterea şi speranţa unor cutezătoare împliniri.

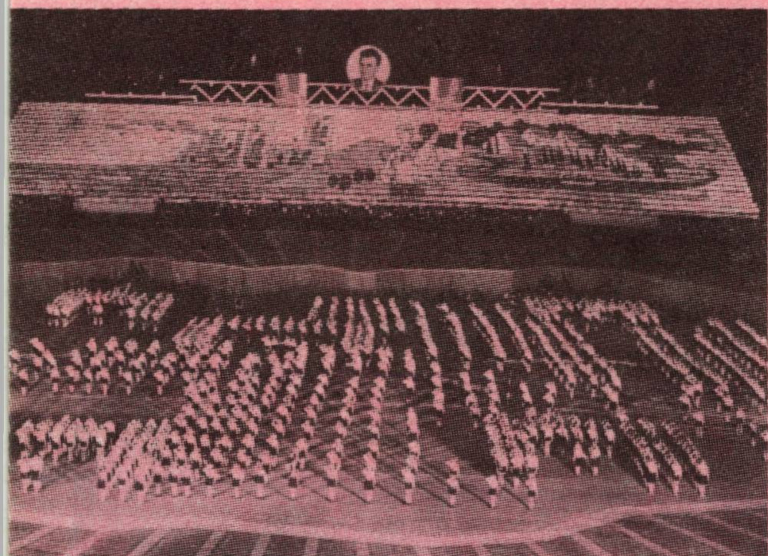
Numim întreg acest timp Epoca Nicolae Ceauşescu şi numim de fapt o ţară, ne numim pe noi înşine în ipostaza propriei noastre realităţi şi a propriilor noastre convingeri. Numim toate adevărurile mari ale revoluţiei care, odată cu acest eveniment şi odată cu alegerea la cîrma partidului şi a destinului ţării a tovarăşului Nicolae Ceauşescu au dobîndit substanţiale răsfrîngeri de conştiinţă politică şi ideologică, transformîndu-se în adevărate linii de boltă ale unor ctitorii care au schimbat şi schimbă radical înfăţişarea ţării şi-i dau, tot mai pregnant, fizionomia civilizaţiei noi, socialiste, şi a înaintării ferme spre comunism. Un strălucit arc de timp uneşte astfel actul revoluţionar de la 23 August 1944 cu marele eveniment pe care îl reprezintă Congresul al IX-lea al partidului şi toate celelalte patru forumuri comuniste care au urmat, în proiecţia vastă a viitorului care, odată cu Congresul al XIII-lea, a intrat în fluxul unei reprezentări directe, cu mobiluri şi repere care ţin deja de forţa realităţii celei mai exacte. Numele acestei epoci face rostirea patriei şi mai înaltă, iar chipul ei răsare la altitudini de conştiinţă noi.

„Vizită de lucru" — tablou le Vladimir Şetran şi Ion Biţan

Desen de Ilie Florin

DESCHIDEREA CREATOARE

Douăzeci de ani în istoria nouă a patriei – un jubileu în ambianța și cuprinderea căruia se înscriu ca eveniment colectiv biografiile tuturor generațiilor care alcătuiesc azi starea de muncă și viață, starea de creație, realitatea la zi în toată dinamica și complexitatea sa – aduc în prim plan, pe lîngă atîtea evidente împliniri economice și sociale care au schimbat radical înfățișarea țării și această permanentă ridicare a gradului de creativitate din toate domeniile de activitate, această permanentă și solidară ridicare de altitudine a spiritului creator. Toate marile deschideri propuse și hotărîte de Congresul al IX-lea al partidului și-au găsit confirmări de durată și motivări de esență în tot ce a urmat și nu există practic domeniu sau sector de activitate în care pulsul înnoitor declanșat atunci să nu se constituie azi în criteriu al valorii și să nu producă acea efervescență fără de care spații întinse ale existenței ar fi rămas în conul de umbră al unor rezultate întîmplătoare. Spiritul creator și dinamica acestuia au urmat și urmează traiectoria gîndirii, a acțiunii teoretice și practice revoluționare a secretarului general al partidului și este cert că, în această lumină, opera și doctrina care poartă numele ctitorului ei, ca și rezonanța și spațiul unei epoci pe cît de înalte pe atît de glorioase se ating în timp cu momentele cele mai înaintate ale trecutului precum și cu acelea pe care în datele sale esențiale le configurează perspectiva. Deschiderea a fost și rămîne astfel a creației, ea are o motivație prin excelență politică și ideologică și ține de fundamentarea în plan teoretic și practic a unui întreg ansamblu de norme și principii care au stat și stau la baza făuririi noii societăți, a experienței creatoare în primă și ultimă instanță, o experiență în care victoriile nu sînt nici singulare și nu merg nici la distanță între ele, fără a comunica. Vom observa în acest fel că acești douăzeci de ani poartă statutul și cuprinderea de epocă tocmai prin asamblarea – din premiză și pînă în rezultate – a tuturor înfăptuirilor materiale și spirituale, în numele unui scop eroic și fundamental, acela al prosperității întregii națiuni, al făuririi în independență și libertate a unei noi condiții umane și de aici un umanism viu, de esență, un umanism real, cu putere de măsură nu numai în idei și sentimente, ci și în chipul politic, economic, moral și social al realității, al lumii materiale și spirituale care ne înconjoară.

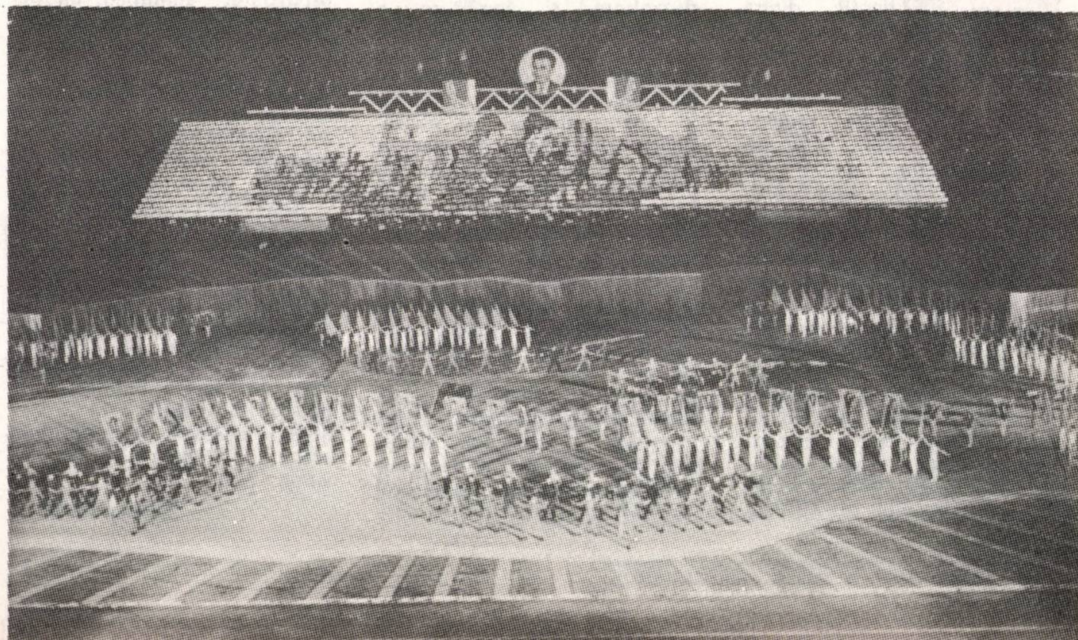
Prin tot ce au mai valoros, cultura și arta acestor două decenii ilustrează cu precădere acest adevăr și nu este lipsit de importanță să spunem că tocmai datorită unei asemenea optici, creația literară și artistică au dobîndit în acești ani pregnanța unui adevărat fenomen. Festivalul național „Cîntarea României" este un argument definitoriu în acest sens și poate că dimensiunea cea mai exactă sub raportul cuprinderii și desfășurării sale este tocmai acea ridicare a gradului de creativitate, manifestarea în masă a spiritului creator. Este o experiență deschisă, creatoare, în care se simte anvergura muncii și vieții întregii țări.

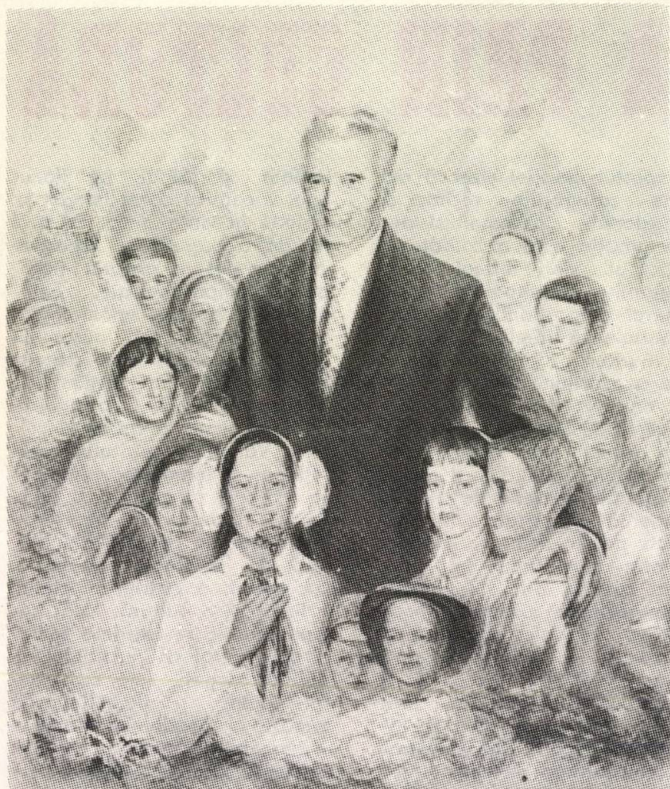
Coincidența a făcut ca exact în acest timp consemnat jubiliar sub titulatura și măreția unei epoci să se fi împlinit și zece ani de cînd Festivalul național al muncii și creației care este „Cîntarea României" să constituie o realitate inconfundabilă a spiritualității noastre socialiste. Un moment al devenirii atunci, inspirat direct de gîndirea și solicitudinea tovarășului Nicolae Ceaușescu față de cultură și artă, acest festival se înfățișează acum ca un vast complex de formule și modalități prin care se manifestă și exersează spre altitudinea unor valori tot mai ridicate tot ceea ce înseamnă talent, măiestrie și dăruire, putere de creație și afirmare a acesteia, tradiție și putere de dăruire, capacitate de exprimare prin cultură și artă.

EXISTENȚA PRIN CULTURĂ

Vastă, cuprinzătoare și făcînd tot mai fertilă realitatea în planul gîndirii și acțiunii creatoare, spiritualitatea acestei epoci a devenit, în mod neîndoieln.c, o componentă esențială a existenței cu efecte asupra sensibilității politice, morale și sociale contemporane dintre cele mai complexe. Însăși configurația istoriei are din acest punct de vedere un suport nou, de maximă importanță, ea aduce la vedere acea neîncetată și migăloasă construcție interioară, de conștiință, a oamenilor în plenitudinea manifestărilor lor. Asemeni unui puternic centru de gravitație și în raza de permanentă și densă iradiere în cîmpul mereu proaspăt și viu al valorilor, ideile acestei epoci atrag și concentrează energii de spirit care potențează întregul fenomen cultural-artistic românesc și pun în evidență laturi și fațete multiple ale creației din toate domeniile și sectoarele de activitate. Se relevă astfel un adevăr de fond care însumează principii și realități deosebit de pregnante, și anume acela că spiritul creației vizează azi toate categoriile sociale și profesionale iar manifestarea prin creație este o calitate a muncii și vieții întregii țări. „Poporul – sublinia secretarul general al partidului – a fost și trebuie să rămînă adevăratul făuritor al culturii sale". Este o aserțiune de ordin politic aceasta și în temeiurile ei se cuprind, desigur, motivații care aruncă o vie lumină istorică asupra sensurilor și rostului creației. Ideile de independență și libertate sînt strîns legate de aceasta iar cultura și arta și-a făcut un adevărat specific din a le ilustra și propulsa la orizontul mereu înnoitor al valorilor perene. Ele alcătuiesc tezaurul de preț al moștenirii și poartă pecetea implicării în actualitate. Sînt traiectul imens pe care se înfățișează imagini ale unei epopei în continuă devenire, treptele unui drum mereu ascendent, de-a lungul și la capătul căruia se pot vedea reliefurile unor desăvîrșite împliniri creatoare. Din cele mai bine de o sută de Românii care sub raport economic încap, metaforic, într-una singură, multe sînt și ale spiritului, ale creației, ale luptei care în acest sens a însemnat și înseamnă puterea de a înainta și dăinui pe filonul unei vocații al cărei impact se resimte în viața de zi cu zi și ne dă o bogată și sugestivă imagine despre propria noastră contemporaneitate. Spiritualitatea acestei epoci înglobează întreg acest ansamblu și-i dă distincția unui demers fundamental iar sentimentul istoriei, al muncii și creației în libertate, implică astfel și cultura. Valențele spiritului revoluționar se manifestă pregnant și aici, ele au adus și aduc neîncetat creșteri în intensitate și profunzime pe multiple planuri ale existenței creatoare. Un popor, o patrie, o istorie, o limbă și o cultură, iată, așa cum sintetic se exprima secretarul general al partidului cu prilejul alegerii sale ca membru titular și președinte de onoare al Academiei Române – termenii de referință ai unei existențe plenare și colective prin care ni se vorbește și se poate vorbi, la scara tuturor generațiilor și mai ales a moștenirii pentru viitor, despre însăși cauza progresului și civilizației. A umanității noastre de fond, exercitarea adică a tuturor drepturilor și îndatoririlor noastre fundamentale, conștiința făuririi propriului nostru destin.

„Tovarăşul Nicolae Ceauşescu în mijlocul copiilor" — tablou de Ion Şulea — Gorj

Moştenirea viitorului

omentul omagial, cu semnificaţii dintre cele mai largi şi mai concludente în care se cuprind toate biografiile ţării pe un fragment de timp care însumează de fapt o epocă, Plenara C.C. al P.C.R., şi activului central de partid consacrată aniversării a douăzeci de ani de la istoricul eveniment care a fost Congresul al IX-lea şi alegerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu în funcţia supremă de secretar general al partidului îşi prelungeşte ecourile de inimă şi conştiinţă făcînd arcul de legătură cu munca, viaţa şi creaţia tuturor pentru înfăptuirea exemplară a hotăririlor Congresului al XIII-lea, a Programului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism. Cuvîntarea de excepţională importanţă pe care tovarăşul Nicolae Ceauşescu a rostit-o în cadrul plenarei se constituie într-un strălucit demers istoric, politic şi social asupra dezvoltării noastre în acest atît de fertil şi dinamic răstimp, cel mai bogat din întreaga noastră existenţă şi aşează în sfera unei înţelegeri majore, deosebite ca orizont şi putere de reflecţie, întregul eşafodaj de probleme pe care le-au pus şi le pun progresul şi civilizaţia ţării, sensul mereu ascendent şi neîntrerupt al mersului nostru înainte. „Orice om de bună credinţă – spunea secretarul general al partidului – care priveşte la tot ce s-a realizat în patria noastră, la transformarea însăşi a geografiei României – prin marile lucrări de construcţii, de înnoire a oraşelor şi satelor, prin lucrările vaste de irigaţii, prin realizarea Canalului Dunăre-Marea Neagră – poate să constate ce forţă creatoare are un popor care a devenit stăpîn pe bogăţiile naţionale, pe destinele sale şi îşi făureşte în mod conştient propriul său viitor". Explicaţia care ţine de ordinul mai mult decît exact al evidenţei, dar şi de o factură prin excelenţă morală a acesteia, este a acelui hotăritor şi neîncetat impuls pe care Congresul al IX-lea al partidului l-a dat dezvoltării tuturor domeniilor de existenţă, explicaţia este a orizonturilor bine gîndite şi bine fixate în mişcarea generală a progresului şi civilizaţiei, este munca uriaşă care a primit semnele tot mai noi şi mai distincte ale creaţiei, ale ştiinţei şi tehnicii celei mai înaintate. Spre mîndria şi recunoştinţa tuturor explicaţia are însă şi un temei eroic de mare personalitate. Aşa cum se spune în Omagiul adus tovarăşului Nicolae Ceauşescu, în conştiinţa comuniştilor şi a întregii naţiuni s-a înscris cu strălucire contribuţia determinantă a secretarului general al partidului la elaborarea strategiei şi tacticii revoluţionare, a celor mai corespunzătoare soluţii pentru rezolvarea problemelor deosebit de complexe ale construcţiei noii orînduiri. O viziune proaspătă, ştiinţifică, un puternic suflu nou, profund înnoitor în înţelegerea şi desfăşurarea întregului proces de transformare revoluţionară, un demers continuu şi cuprinzător sub absolut toate raporturile existenţei politice şi sociale, iată, în mare, caracteristicile şi dimensiunile acestei epoci care emană de la proeminenta personalitate a celui căruia partidul şi poporul i-au încredinţat cîrma şi forţa destinului naţional. Aceasta-i şi garanţia supremă a înaintării noastre în timp pe coordonatele unei opere politice, economice şi sociale fără precedent. Aceasta-i şi moştenirea viitorului, o moştenire pentru viitor.

Luceafărul

Tinereţe

Lor le cresc aripi în loc de mîini,
şi au fulgere în loc de priviri,
ei străpung cerul lumii
cu graţie, ca nişte păsări subţiri.

Viaţa e la picioarele lor
ca o mireasă ascultătoare.
Privirile străbat penetrant :
nestăpînite raze de soare.

Şi cînd se înalţă zburînd
aerul adulmecîndu-l
întinereşte pe osia lui
prin rădăcină — pămîntul.

Să fie binecuvîntaţi
în capitala patriei mele
aceşti zei mereu luminaţi
de nepieritoarele stele.

Mircea Micu

Patria

Patria e tînără mereu
Veşnicia-i starea de-nflorire.
Ea prin noi învinge tot ce-i greu
Noi prin ea trăim în fericire.

Patria e un cuvînt aprins,
Arde-n piept solar în fiecare
Şi-i mai vast ca marele cuprins
De pămînt dintre străvechi hotare.

Patria e mai întîi un dor
Care nu se stinge niciodată
Veşnicit de noi ne-nvins popor
De pe glia-i binecuvîntată.

Patria ni-i sporul de avînt
Şi elanul faptelor mărețe
Ni-i voința Păcii veșnic cînt
Înălțat sub cer de tinereţe.

Constantin Atomii

Din suflet

Eu mint, nu sînt doar un copil de griu.
Sînt tînărul înalt din cele ape,
E-adevărat, aş curge ca un rîu,
Dar sînt şi din pămînt şi mai de-aproape.

Eu sînt din suflet de român născut,
Din doină prea curată de iubire,
Din tot ce are şi din tot ce-a vrut
Să fie Bărăganul o plutire.

Sînt floare-albaştră-n limpedea cîmpie,
Şi sînt scăldat în dimineţi senine,
Port înălţimi de cînt de ciocîrlie
Şi clipe multe, poate doar puţine.

Eu sînt din suflet de român născut,
Din doină prea curată de iubire,
Din tot ce are şi din tot ce-a vrut
Să fie Bărăganul o plutire.

Radu Cange

Stîlpi de ţară

Stîlpi de ţară de-a lungul mileniilor fost-au ţăranii,
Numele lor — numele Patriei îl respiră : blînd şi sonor,
Cum stau drepţi, pădure după pădure şi iarăşi pădure,
Cu povara înaltă, ca o cupolă albastră pe umeri...
Stîlpi de ţară de-a lungul mileniilor fost-au ţăranii,
Şi nourii se preling printre braţele lor de capitel,
Ca un fum de jertfă spre toate-ale Patriei
Şi dealuri, şi cîmpii, şi ape, şi munţi, şi bolţi de istorie...
Stîlpi de ţară de-a lungul mileniilor fost-au ţăranii,
Răsfoirea de petală a pleoapelor lor e acolo sus,
De unde cad lacrimile Maicii pentru fiul ei,
Şi mioara se-ntoarce mereu de pe drumurile lumii acasă.
Stîlpi de ţară de-a lungul mileniilor fost-au ţăranii,
Pentru plaiul lor de nemurire ca în pajişti de primăvară,
Salbă de clopote în valuri înalte să se audă chemînd
Peste cupolele Carpaţilor, de la Tismana la Putna...

Dumitru Bălăeţ

Din trei ţinuturi mîndre

Din trei ţinuturi mîndre, curgînd spre nehotare,
Aceleaşi ape limpezi viseazā-aceeaşi mare

Şi-acelaşi cer de doină în valuri se răsfrînge —
În trupul limbii noastre pulsează-acelaşi sînge !

De mii de ani unite-s trei Mume-Principate,
Chiar dacă vînturi oarbe le-au vrut înstrăinate.

Pe-un unic dor de Ţară stăm neclintiţi aci,
Slăviţi de-acelaşi cîntec, înalt, de ciocîrlii.

Mănunchi de flori de aur ţi-ai prins la cingătoare —
Ţară cu rîuri limpezi curgînd spre-aceeaşi mare.

Dim. Rachici

Ţara

Aripile cresc nemăsurate
şi-n vîrtejul drumului rămîn
calcarele frînte-n jumătate
de mireasma roţilor de fîn,

Fiindcă-i străpunsă fiecare
pasere în inimă de-un dor
care se preschimbă peste mare
în cuibar prin sînge rotitor.

Rădăcina arborelui trece
de plămada frunzei mai înalt —
cuibul de vecie să se lege
se tot naşte-un ou din celălalt.

Gabriel Cheroiu

CENTENAR LIVIU REBREANU

MODERNUL REBREANU

n literatura noastră și în cea universală, Liviu Rebreanu rămîne, prin excelență, un scriitor viril. Proza nu este imagine, ci arhitectură, proporțiile, dimensiuni, luptă cu rezistența materiei verbale. Și aceasta nu pentru a realiza lucruri frumoase, în sensul unei tradiții lirizante a literaturii noastre, ci raporturi funcționale, de unde rezultă noi frumuseți. Realismul lui Rebreanu nu se arată a fi cărnos, ci unghiular, cioplit în lemn tare cu custura. De aici derivă și modernitatea sa, fiindcă veacul al XX-lea, mai cu seamă în coeficientul său înnoitor de dincoace de la belle epoque, este un veac dur.

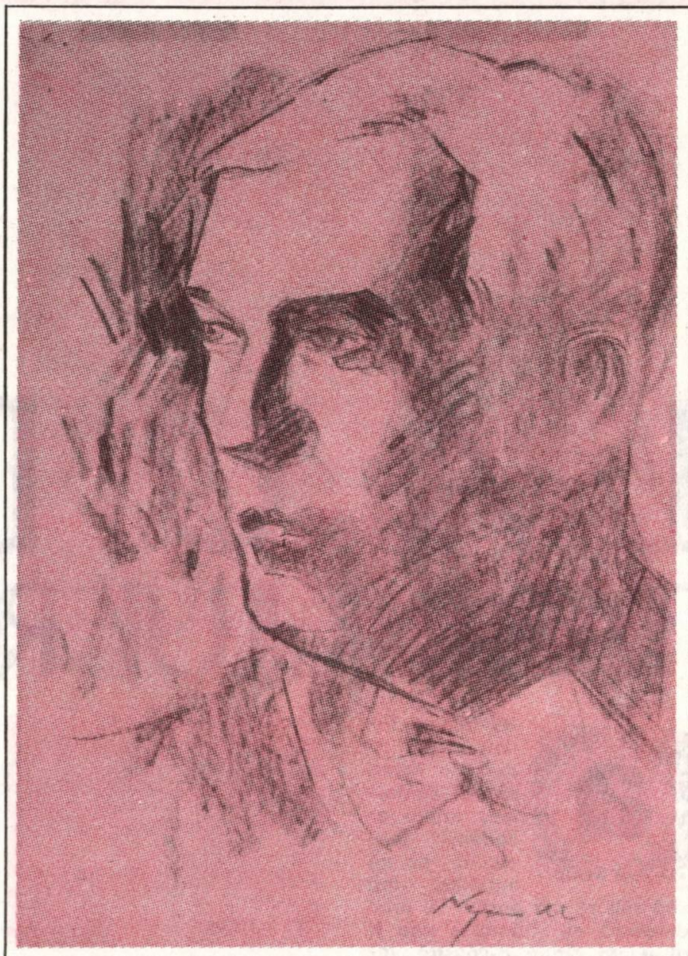
În consecință, realismul său nu se prezintă vetust, ci sună cu totul nou. Este un realism nervos, tensionat pînă aproape de rupere. Analiza sa viguroasă se vede la trăiri și senzații tari, liminare, cu perspectiva apropiată a primejdiei, adesea chiar a morții, în față. Epicul său se situează atunci la confluența cu dramaticul, mai precis, cu tragicul. Să ne amintim, bunăoară, din romanul **Ion** de întîlnirea Anei „vinovata" cu neînduratul ei părinte, care a aflat totul. Este o scenă de încordare extremă, în care comunică furia mută cu groaza mută. Sînt recunoscute reciproc aceste stări de către partenerii înnebuniți. El citește spaima în tremurul fiicei sale — acea spaimă înfiorătoare din fața unei fiare — și atunci îi prelungește cu deliciu mut izbucnirea sălbatică, bucurîndu-se, în marea lui durere, de acea spaimă a fetei, mai chinuitoare decît tortura fizică din aplicarea loviturilor. Pătrunderea înlăuntrul și chiar în nucleul acestor clipe liminare nu poate fi întîlnită nicăieri în proza trecutului la un asemenea grad de intensitate.

Scrisul lui Rebreanu caută să evite acea tandrețe și emotivitate de om bun, care-l caracterizează pe scriitor în familie și în societate. El se angajează, dimpotrivă, a fi un analist crud și veridic pînă la cea mai adîncă și dureroasă secțiune în miezul realității. Vestitul principiu al „omorului psihic", preconizat pentru creațiile sale de către Strindberg — primul precursor al expresionismului — se vede realizat, aș spune, cu o forță egală de către Rebreanu în roman. Să luăm un alt exemplu cu mult mai adecvat acestui principiu decît scena de mai sus, care a durat numai cîteva clipe. Ne gîndim anume la comportamentul, de astă dată prelungit și continuu, al lui Ion față de aceeași nefericită Ana, devenită soția sa. Este un exemplu desăvîrșit de „omor psihic". Sărmana Ana se vede constrînsă la sinucidere în același fel ca și Domnișoara Iulia a lui Strindberg.

Prin faptul că Rebreanu, aşa cum am mai spus, excelează în sondarea adîncă înlăuntrul momentelor extreme, poate fi recunoscut ca un indiscutabil fiu al veacului nostru. Aşa, de pildă, analiza stările psihologice de dinaintea spînzurătorii — în cazul Anei avem un exemplu — atinge în **Pădurea spînzuraţilor** o intensitate superioară aceleia realizate de Andreev în **Povestea celor şapte spînzuraţi.** Este adevărat că la scriitorul rus gama apare mai amplă, fiind vorba de mai multe temperamente şi reacţiuni, variate şi chiar opuse între ele. Rebreanu, însă, se concentrează asupra unei singure fiinţe şi obţine, prin aceasta, cuceriri superioare în cunoaşterea fenomenului. Cu mult încă înainte de-a fi ameninţat, spînzurătoarea devine o obsesie şi aproape un simbol premonitiv pentru Apostol Bologa.

Modernitatea în sens universal a lui Rebreanu mai poate fi descoperită şi într-o echivalenţă a procedeelor sale cu acelea ale behaviorismului american. La Hemingway, la Faulkner şi la atîţia romancieri ai Statelor Unite se urmăreşte starea lăuntrică a personajelor, trecîndu-se prin tacita şi aparenta opacitate a comportamentului exterior, fără nici o altă explicaţie. Se ştie că acest procedeu se vede aplicat şi de unii romancieri români mai noi. La ei se surprinde, însă, o prealabilă cunoaştere a behaviorismului de peste ocean. În cazul anticipator al lui Rebreanu, faptul apare concomitent cu acest fenomen literar american. Nu mai este vorba aci de o adaptare, ci de un efectiv paralelism în creaţie. Există un aer comun al secolului care îi trezeşte lui Rebreanu interesul faţă de firile mocnite şi îndîrjit obstinate.

Toate aceste trăsături care îl integrează pe Rebreanu în universalitatea contemporană nu impietează cu nimic asupra caracterului pronunţat naţional al scrisului său. Peste tot se recunoaşte o îndelungă răbdare surdă, care sfîrşeşte prin a exploda în faptă, de la **Ion** pînă la romanele istorice **Crăişorul** şi **Răscoala.** Rebreanu ilustrează faţa complementară contemplaţiei lirice, şi anume, faţa luptei la care se vede adesea nevoit să iasă, parcă din pămînt, un popor oprimat. De aceea, scriitorul, aşa cum foarte bine îl caracterizează Paul Anghel, este un teluric. Am spus că secolul nostru apare dur. Dar tot atît de dură a fost, veacuri întregi, viaţa şi istoria românească. Tocmai în această latură Rebreanu asimilează spiritul naţional cu cel universal.

N-am vrea, totuşi, să fim radicali şi exclusivi. De aceea am şi introdus mai sus sintagma restrictivă „în această latură". Ştim cu toţii că mai vieţuieşte şi o faţă lirică, ci o trăire metafizică, a poporului nostru. Există alţi mari reprezentanţi care au ilustrat-o cu strălucire. Ar fi rămas însă un gol complementar dacă n-ar fi Rebreanu să-l umple integral. Prin aceasta, el se situează de la sine între cei mai mari ai noştri.

Edgar Papu

LIVIU REBREANU

LAUDĂ ȚĂRANULUI ROMÂN

les intr-un loc nou creat și dorind totuși să mă conformez uzului academic de-a elogia pe un inaintaș, mă văd silit să mă prezint cu unul de-afară, cu strămoșul meu și al unora dintre d-voastră, într-un sens mai larg strămoșul tuturor : țăranul român.

Mă simt destul de jenat că viu în fața d-voastră să laud tocmai pe cel mai umil român, și-mi dau seama că fapta aceasta nu e prea abilă. Cînd vorbești despre un om mare sau despre reprezentantul unei clase puternice, ai certitudinea că orice vei spune, nu va părea nimănui prea mult, și nici o laudă prea exagerată. Inaintașul, cu care îndrăznesc eu să mă înfățișez, e sărac și slab. Așa a fost totdeauna și așa va fi, probabil, totdeauna. Munca și suferințele lui hrănesc și îmbogățesc pe asupritorii lui. El e destinat să rămînă veșnic gol.

Lauda aceasta totuși nu vrea nici să înalțe, nici să dărime și nici măcar să dovedească nimic, ci doar să mărturisească o credință și solidaritatea mea continuă cu inima celor mulți care au avut parte tot de ocări și proboziri, și prea arar de vorbe bune...

DISCURS DE RECEPȚIE LA ACADEMIA ROMÂNĂ

În viața altor națiuni, țărănimea a putut avea, și a avut, un rol secundar, șters ; pentru noi însă e izvorul românismului pur și etern. La noi, singura realitate permanentă, inalterabilă, a fost și a rămas țăranul. Atît de mult că, de fapt, țăranul român nici nu e țăran ca la alte popoare. Cuvîntul însuși e de origine urbană, cel puțin în semnificația actuală. Țăranul nu-și zice niciodată țăran. Doar în vremile mai noi și sub influențe politice a pătruns și la țară cuvîntul, spre a indica pe omul de la sat in contrast cu cel de la oraș. Țăranii însă numesc pe țărani, simplu, oameni. De fapt țăranul n-are nume pentru că nu e nici clasă, nici breaslă, nici funcție, ci poporul însuși, — omul român. Pentru toată lumea, țăran e sinonim cu român, pe cînd orășan nu, ba în general dimpotrivă, mai cu seamă în ochii țăranului. Țăranul a rămas român și sub barbarii cei vechi și sub cotropitorii ceilalți ; în schimb orășenii s-au cam arătat turci cu turcii, greci cu fanarioții, ruși cu muscalii, nemți cu austriacii, pînă să devină români sută în sută, sub români.

Nu știu cînd a apărut în istorie țăranul așa cum îl definește știința de azi, adică omul care cultivă pămîntul din moși-strămoși și care se simte legat de pămînt prin rădăcini adînci. Barbarii de odinioară, străbunii națiunilor mari și mici de azi, n-au avut pare-se țărani, cel puțin în secolele cînd marea strămutare îi arunca mereu de colo pînă colo prin Europa sălbăticită. Neamuri războinice, pornite pe cuceriri și deci spre traiul din munca altora, ele disprețuiau legătura cu pămîntul. În viața lor, rolul

Ședința din 25 mai 1943 a Academiei ; primul din stînga : Liviu Rebreanu

de căpetenie îl aveau creșterea vitelor, vînătoarea și războiul, care e tot un fel de vînătoare, dar de oameni.

Istoricii, inclusiv cei români, nu se prea înțeleg între dînșii cînd e vorba de trecutul nostru. Într-o privință totuși sînt de acord cu toții, anume că aici, la noi, pe pămînturile noastre, se face agricultură din vremuri imemoriale. Dar existența agriculturii presupune existența țăranului. Năvălitorii nestatornici, umblători după pradă și setoși de sînge, nu se îndemnau să scormonească ogorul. Trebuie deci să fi muncit poporul băștinaș peste care puhoaiele de barbari au alunecat și s-au scurs val cu val. Băștinașii s-au învățat, desigur după aspre experiențe, să nu se amestece deloc, sau cît mai puțin posibil, în luptele năvălitorilor ce se perindau. Războaiele erau totale și pe atunci, mai ales din partea barbarilor care purtau cu dînșii femeile, copiii și bătrînii, împreună cu toate animalele. Dar pe atunci, munții și codrii ofereau încă refugii destul de sigure pentru autohtonii care voiau să rămiie neutri. Cotropitorii înșiși rareori se răspîndeau departe de marile căi de trecere și de pășunile care le hrăneau vitele. Iar cînd s-a întîmplat ca unii să se împrăștie și să se așeze pentru mai mult timp, au devenit prin chiar aceasta mai blînzi și mai acomodați, bucuroși să găsească o populație pașnică pe care s-o exploateze...

Mulți învățați consideră nașterea și începuturile neamului românesc drept o enigmă sau un miracol, sau în sfîrșit ceva inexplicabil prin obișnuitele metode istorice. Este, fără îndoială, o minune cum a rezistat și a persistat aici poporul nostru, în mijlocul tuturor uraganelor. Dar țăranul român, existența lui permanentă pe aceste plaiuri, poate dezlega taina aceasta și altele, care ne privesc. Țăranul e începutul și sfîrșitul. Numai pentru că am fost neam pașnic de țărani, am putut să ne păstrăm ființa și pămîntul...

Cînd se abat marile urgii, oamenii bogați, posedanții de toate felurile, sînt imediat gata de ducă. Ei n-au legături organice cu pămîntul țării și se despart ușor de orașele sau de castelele în care locuiesc, siguri că vor găsi, cu aurul lor, în alte țări, alte orașe și alte castele, unde vor putea continua viața ușoară, de belșug... Țăranul nu pleacă nici de voie, nici de nevoie. El n-are unde să-și mute sărăcia, pentru că, smuls de pe ogorul lui, ar fi osîndit să piară ca un arbore smuls din rădăcini. De aceea țăranul e pretutindeni păstrătorul efectiv al teritoriului național.

Și dacă e așa în general, de ce n-ar fi și pentru țăranul român, a cărui dragoste de pămînt e mai mare și mai naturală decît a altora ? Căci pentru țăranul nostru pămîntul nu e un obiect de exploatare, ci o ființă vie, față de care nutrește un sentiment straniu de adorație și de teamă. El se simte zămislit și născut din acest pămînt ca o plantă fermecată care nu se poate stîrpi în vecii vecilor. De aceea pămîntul e însuși rostul lui de-a fi. Pămîntul nostru are un glas pe care țăranul îl aude și-l înțelege. E „sfîntul pămînt inspirator" care ne-a modelat trupul și sufletul, care prin soarele și apele și munții și șe-

surile lui ne-a dăruit toate calitățile și defectele cu care ne prezentăm azi în lume. Pămîntul acesta parcă nici nu poate produce decît numai români.

Astfel, destinul pămîntului care ne-a născut și ne-a crescut a trebuit să comande și destinul dezvoltării neamului nostru. El ne-a impus multe veacuri de-a rîndul o existență aproape vegetală, o existență de chinuri și umilinți pe care numai țăranul o putea îndura. Cu cît se înmulțeau suferințele și treceau vremurile, țăranul român s-a îndărătnicit în răbdare. Dragostea lui de pămînt s-a învîrtoșat. Țarina se amesteca necontenit cu cenușa și oasele înaintașilor, iar văzduhul se umplea cu umbrele și sufletele lor pînă în tării. Nimeni nu-l mai poate clinti din loc, nici-o putere și nici-o schingiuire...

Rezultatul ? România actuală cu Dacia de odinioară sînt congruente nu numai în privința configurației geografice, dar și a configurației etnografice românești.

Acest fapt singur, această evidență bătătoare la ochi ar trebui să puie pe gînduri, dacă nu să-i dezarmeze, pe apostolii interesați ai discontinuității românești în propria noastră țară. Ce argument de continuitate poate fi mai plauzibil decît existența aceluiași popor, pe aceleași locuri, după două mii de ani ? Inexplicabilă ar fi tocmai discontinuitatea. S-au văzut popoare mutîndu-se în altă țară, se cunosc popoare care au dispărut cu totul, dar un popor care să dispară și să se risipească pentru a reapărea, peste multe sute de ani, exact în locurile pe care le-a părăsit, ar fi o minune ce nu se poate întîmpla decît în anume manuale istorice cu tîlc.

Rolurile principale în istorie le joacă sau neamurile creatoare de mare cultură, sau cele distrugătoare de cultură. Viața popoarelor liniștite se petrece mai mult în subsolul istoriei. Neamul românesc a fost cel mai liniștit din lume. În trecutul nostru n-avem nici un război de cucerire, ci numai de apărare. Am trăit mai mult în sate, la umbra evenimentelor făcătoare de istorie. Satele însă nu lasă documente pe care să le consulte și să le compulseze viitorii istorici. Satele apar și dispar, fără urme, după legi și îndemnuri necunoscute. În cuprinsul pămîntului românesc, tocmai în epoca de formație a neamului, poate că nici sate nu erau multe, ci mai ales cătune resfirate. Așa că n-avem și nici nu putem avea documente. Dar oare realitatea unui popor nu e mai vorbitoare decît un zapis oarecare sau o stelă funerară ?

Nașterea unui popor e un miracol, negreșit, precum miracol e orice naștere, chiar a ultimei gîngănii. De aceea începuturile tuturor popoarelor sînt învăluite în negura legendelor. Chimia etnografică n-a ajuns și nici nu va reuși să pătrundă și să fixeze într-o formulă cu repetiție misterul formației unui popor nou din două sau mai multe vechi. Dacă s-ar fi descoperit rețeta, în vremurile acestea de produse sintetice, s-ar fabrica poate și popoare în serie pentru soluționarea sau complicarea conflictelor internaționale. Sînt însă numai anume epoci și împrejurări cînd se realizează, între popoare îndelung conviețuitoare, osmoza generatoare de națiune nouă. Toate popoarele europene s-au format cam în aceeași epocă și din amestecul mai multor neamuri — francezii, germanii, englezii, italienii, alții — și totuși mai ales despre noi se spune, cu o nuanță pejorativă din partea unora, că sîntem **„ein echtes Mischvolk"**.

Știu că mă înverșunez să deschid uși care au fost forțate de mult, în deosebi în această venerabilă incintă unde problemele originii și trecutului românesc s-au desbătut și s-au clarificat deplin. Dar cînd se înmulțesc cei ce nu scapă o ocazie fără a ne ponegri începuturile și trecutul, să nu mi se ia nici mie în nume de rău stăruința. Mă obligă de altfel însuși țăranul român, argumentul viu și cel mai puternic al autohtoniei noastre...

O caracteristică tot atît de importantă a unui neam, ca și comunitatea de sînge, este limba. La noi și aceasta e opera țăranului. Limba românească e o limbă țărănească. Farmecul și expresivitatea specifică le-a căpătat de la făuritorul ei originar, care a fost țăranul. Toată dezvoltarea ei, pînă în timpurile mai nouă, se datorește țăranului, singurul care a vorbit-o totdeauna. Limbile prea cultivate, ajunse la completă maturitate, devin rigide, abstractizante, mecanice. Pierzînd sau disprețuind contactul direct cu poporul, în cele din urmă îmbătrînesc, se artificializează, ajung a fi organisme moarte — limba latină, greacă, ebraică... Limba noastră, cultivată numai de țărani, în legătură continuă cu pămîntul și cu lumea concretă, a păstrat expresia imagică și naivă a omului simplu, o prospețime pitorească și colorată, ritmul vieții mișcătoare. Limba aceasta, ca toate operele țărănești, e conservatoare și-și apără cu îndărătnicie conformația rămînînd refractară încercărilor de violentare. Neologismele, în afară de cele de specialitate cu circulație numai în anume sfere, se generalizează anevoie și abia după ce suferă transformările noționale și formale potrivite cu spiritul ei. Așa au fost condamnate să dea greș sforțările filologilor de odinioară care au vrut s-o „relatinizeze", ca și ale altor reformatori mai noi care au încercat s-o „rumânizeze" prin reînvierea slavonismelor eliminate de evoluția ei firească. Același rezultat trebuie să-l aibă și tendința unor scriitori și gazetari de a „urbaniza" cu orice preț, împrumutînd din limbi străine nu numai cuvinte, dar și construcții gramaticale și sintactice, socotind, probabil, ca și oarecari predecesori ai lor de acum două-trei secole, că româneasca poporului e „proastă și nu-i bună de nimica"...

Țăranul s-a încăpățînat a vorbi numai românește și a refuzat să învețe o limbă străină chiar cînd împrejurările sau nevoile l-ar fi obligat. În Ardeal, în regiunile mixte, ungurii și sașii au fost totdeauna cei care au vorbit românește, nu românii ungurește sau nemțește. Eu n-am cunoscut nici un țăran român care să știe ungurește sau orice altă limbă străină. În vechea monarhie austro-ungară existau regimente de români care staționau cu anii prin provincii străine, îndepărtate. Soldații vorbeau românește oriunde se aflau. La Viena ca și în Bosnia, iar cînd cineva li se adresa într-o limbă străină, răspundeau

invariabil „nu știu", din care pricină unele corpuri erau chiar poreclite „nu știu-reghiment".

Nu înseamnează aceasta că țăranul român e incapabil să învețe o limbă străină, ci numai că ține mai presus de orice la graiul lui strămoșesc. Cît talent și mai ales cîtă predilecție au românii pentru limbile străine, o dovedesc orășenii și surtucarii noștri de toate categoriile care, și azi, ca totdeauna, se cred mai subțiri și mai cultivați dacă vorbesc, de cele mai multe ori prost, orice altă limbă, numai străină să fie...

Precum și-a păstrat limba, tot astfel a păstrat și a modelat țăranul român, după chipul și asemănarea lui, credința în Dumnezeu. Din bătrîne superstiții, din rămășițe de credințe străvechi transformate și adaptate, din dogme și precepte creștine, el și-a alcătuit o religie specifică, un amalgam profund de creștinism și păgînism. Religia aceasta, legea românească, e unică pentru întreg neamul nostru pe deasupra tuturor controverselor teologice. În ea se rezumă concepția de viață a țăranului român, resemnarea și încrederea lui în dreptatea divină. Legea românească e suportul moral al țăranului. Ea i-a dăruit puterea de a rezista și de a birui încercările veacurilor. Creștinismul nostru, așa cum îl practică și-l trăiește țăranul, ascunde într-însul toate fazele și peripețiile istoriei poporului român, întocmai ca și limba românească...

Dacă țărănimea română a fost ursită să conserve rasa, pămîntul, limba și credința noastră, înseamnă că ea este întruchiparea tuturor virtualităților și energiilor românești, că deci dintr-însa trebuie să pornească și să se inspire tot ce e românesc. În trecut, din ea s-au ridicat, prin selecție naturală, boierii și în sînul ei s-au întors cei care-și pierdeau slujbele și averile cînd nu-și pierdeau și capul. Din ea se recrutează mulțimea mare a luptătorilor în timp de război și a muncitorilor în timp de pace.

Țăranul niciodată și sub nici-o formă nu se întovărășește cu străinii. Privirea și dorul lui nu trec niciodată dincolo de hotarele neamului. El suferă orice cu resemnare. Nădejdea lui e Dumnezeu. E în stare să moară fără a plînge și mai cu seamă fără a se revolta. Are o răbdare eroică, dar care ajunge să se confunde uneori cu toropeala, parcă lupta tăcută, nesfîrșită pentru conservarea ființei etnice i-ar fi istovit agresivitatea.

Răbdarea și resemnarea însă, în loc să-i fie prețuite sau barem recunoscute, i-au adus imputarea că e leneș și nesimțitor. Caracteristic este că imputarea o ridică tocmai exploatarii lui de ieri și de azi.

Admițînd că țăranul român ar avea mai puțină tragere de inimă la muncă, vina încă nu i s-ar putea atribui lui. De sute de ani, dacă nu din totdeauna, românul a trebuit să muncească pentru alții, fără răsplată, fără speranță și fără bucurii. În asemenea condiții lenea și nepăsarea erau singura reacțiune posibilă. Cu adaosul că sărăcia și mizeria au devenit virtuți pe care a trebuit să-și întemeieze toate rosturile vieții. Neputînd aspira la un trai omenesc, s-a organizat în mizerie ca într-un element ineluctabil.

Oricît ar părea de ciudat și de trist, adaptarea la sărăcie, împreună cu toate consecințele ei, a fost o necesitate vitală pentru poporul românesc. Altminteri n-ar fi putut îndura viața și s-ar fi sfărîmat și topit printre celelalte neamuri. Închizîndu-se în sărăcie ca într-o găoace indestructibilă, s-a singularizat și a putut să-și dezvolte însușirile specifice, să-și dobîndească o fizionomie națională deosebită. Viața săracă nu exclude bogăția su-

fletească. Săracul e mai aproape de sufletul său decît bogatul și are mai multă nevoie de frumosul care, transfigurînd realitatea, devine izvor de speranță și mîngîiere. Folklorul nostru, în toate manifestările sale, e creație de popor sărac, ceea ce nu-l împiedică să fie mai valoros și mai bogat decît al multor neamuri trăite în belșug. Cînd munca e zadarnică și slujește numai bună-starea asupritorilor, lenea și visarea răzbună nedreptatea și devin producătoare de artă, bucuria celor obijduiți.

Dealtminteri, ce fel de existență a avut de-a lungul vremilor românul, fie plugar, fie păstor, se poate închipui după ceea ce se vede și azi : la numai cîteva zeci de kilometri de București rivalizînd în lux și risipă cu metropolele cele mai ariviste, întîlnești niște amărîte așezări cu înfățișarea aproape neolitică – satele și cătunele românești. Contrastul acesta e mai elocvent decît volume întregi de istorie.

Între sate și orașe a fost și mai persistă pretutindeni un antagonism, la noi însă parcă mai viu și mai accentuat. Pentru că orașele noastre nu sînt expresia specificului național. Un oraș german sau francez reprezintă chintesența națională respectivă ca și satul, ba chiar în mai mare măsură. Orașul nostru, înființat și dezvoltat, în multe cazuri, din alte necesități decît cele românești, nu s-a adaptat încă deplin spre a fi aevea, ca duh și civilizație, izvor de românism curat... Pe cînd țăranul român dă orașului tot, civilizația orășenească îi oferă numai sarcini și fraze goale. Țăranul e serios și naiv, orășanul e ironic și sceptic. Poate de aceea țăranul n-are încredere în orășan, iar orășanului i-e rușine de țăran, cînd nu-i e frică.

Și totuși emanciparea țăranilor, orășenii au propovăduit-o și au realizat-o. Revoluțiile noastre, mai mult gălăgioase decît sîngeroase, s-au făcut toate de sus în jos, pînă la exproprierea latifundiilor și împroprietărirea țăranilor. Țăranul însuși, incapabil de a se organiza și de-a iniția răsturnări sociale, ar fi purtat în eternitate jugul servituții.

Ideile liberale și democratice au pătruns la noi din afară, evident, dar au găsit aici teren favorabil. Curentele generoase umanitare, proclamînd sfințenia libertății individuale erau în aer, la începutul secolului trecut, în toată lumea, întocmai cum azi e în aer ideea strivirii individului în folosul colectivității. Ideilor generoase de atunci le datorăm nu numai libertatea țăranului, dar însăși libertatea neamului românesc cu corolarul firesc al unirii tuturor românilor într-un stat independent. Ideile de-acum un veac și jumătate, prin triumful libertății omului, au impus libertatea popoarelor, precum curentele dominante actuale, prin încătușarea individului, sînt sortite să îngenuncheze pe cei slabi în folosul celor puternici.

Vîntul de generozitate universală a prilejuit, cum era natural, și mari exagerări. Mila, compătimirea și dragostea pentru țărănime au creat o imagine falsă a țăranului, o idealizare ieftină și dulceagă, departe de realitate. Pe măsură ce interesul pentru țăran creștea, s-a ajuns să nu se mai poată vorbi despre el decît în termeni hiperbolici. Iar cînd sufragiul universal a oferit un buletin de vot țăranului analfabet și nemîncat, oropsitul de ieri s-a pomenit deodată tiran prin procură. Pentru că toate mișcările în favoarea țărănimii au fost infectate de retorism, au rămas simple intenții fără rezultate practice. După o sută de ani de emancipare, devenit proprietar asupra aproape totalității pămîntului cultivabil, țăranul român se află în aceeași mizerie morală și culturală, iar standardul lui de viață nu s-a îmbunătățit cituși de puțin. Ceea ce denotă o tristă carență a conducătorilor.

Prin ceea ce a fost și a reprezentat în viața neamului, țăranul român nu se putea să nu devină îndreptarul culturii naționale, mai cu seamă în ce privește literatura și artele. Cînd, după dobîndirea libertăților, forțele creatoare românești s-au deșteptat și au apărut poeții, artiștii și învățații, toate bunăvoințele și uneori talentul real s-au poticnit din lipsa instrumentului de expresie de o parte, și de altă parte a unei temelii durabile pe care să se construiască. Decenii de dibuiri, de reforme abracadabrante, de imitații sterile, de înnoiri diverse n-au dat roade. Limba românească, corectată într-una de scriitori și filologi pasionați, scîrțîia din ce în ce mai rău și nu izbutea să nască poezie. Abia cînd scriitorii s-au apropiat mai atent de literatura țăranului, au descoperit izvorul limbii și al poeziei românești. Alecsandri a făcut un act revoluționar adunînd și dînd la iveală o comoară de poezie populară. S-au găsit, firește mai tîrziu, unii care să-l acuze că prin ajustările și completările lui ar fi stricat frumusețea originală. Au uitat acuzatorii că arta e totdeauna operă individuală, chiar cea anonimă populară. Un cîntec popular a fost făcut, întîi și întîi, de cineva și numai pe urmă au venit alții, în timp și în spațiu, să-l corecteze, să-l amplifice ori să-l simplifice, în sfîrșit să-l perfecționeze. Adică întocmai ceea ce se întîmplă și cu poezia cultă, unde însă toate operațiile le săvîrșește un singur ins, mai înzestrat și cu darul versificației, și cu al criticii. Încît Alecsandri a fost ultimul corector al baladelor populare culese de dînsul, și desigur cel mai talentat.

Pînă la Eminescu totuși limba literară românească a mai avut destule șovăiri. Numai geniul eminescian a știut să integreze organic comoara limbii țăranului în limba uzuală a tuturor. Prin Eminescu, țăranul român a dăruit elementul cel mai necesar literaturii noastre : limba curată, bogată, mlădioasă, mereu nouă, cu posibilitatea de eternă înnoire, cu un dinamism etern, dinamismul eternului duh neaoș românesc. Colaborarea dintre românul cel mai modest și poetul cel mai mare a fixat linia generală a originalității literare românești.

Pe această linie scriitorii au putut înainta pe urmă fără teamă de rătăcire, avînd de altfel totdeauna la îndemînă pe țăranul român, în caz de îndoieli. După Creangă și Coșbuc, mișcarea semănătoristă, împreună cu cele similare și adiacente, a putut enunța axiomatic că o literatură românească adevărată trebuie să

purceadă din realitatea românească, adică direct sau indirect din țărănimea care reprezintă ceea ce are mai original neamul nostru. De fapt semănătorismul n-a făcut decît să formuleze și să strige cu glas tare, ca să pătrundă în conștiința tuturor, ceea ce au simțit totdeauna, deși nu atît de categoric, toți creatorii de valori veridice. Mișcarea aceasta, entuziastă pînă la fanatism, era natural să facă să triumfe un comandament a cărui rodnicie s-a dovedit în toate timpurile și la toate popoarele. **„Iliada", „Divina Comedie", „Don Quijote", „Faust"** sînt universale pentru că, dincolo de perfecția estetică, exprimă suflete și realități naționale. Nu e vorba, cum s-a încercat să se răstălmăcească, de a reduce literatura la țărănism, sau muzica la doine și hore, sau sculptura la crestături în lemn... Ar fi o aberație să anchilozăm și să limităm inspirația artistului. Confundînd culturalul sau etnicul cu esteticul se anihilează creația de artă. Opera nu valorează prin materialul rural sau urban, ci numai prin realizarea estetică. Dar estetica nu exclude predominanța unui spirit specific care dă anume culoare și autenticitate operei.

Am avut de altfel destui scriitori, unii foarte talentați, care, umblînd să cultive așa-zisa artă pură sau să fie moderni cu ghilimele, au crezut că trebuie să se inspire neapărat după ultimisimele curente străine. S-a întîmplat să realizeze, în cazurile cele mai fericite, imitații acceptabile sau chiar virtuozități tehnice interesante, nu însă opere vii și trainice. Căci modernismul adevărat nu cere înstrăinare de realitățile naționale, ci tocmai înțelegerea mai pătrunzătoare, adîncirea și valorificarea originalității acestor realități. Literatura fără țară nu există, cum nu există plantă fără pămînt. Ar fi de observat, în treacăt, că pseudo-modernismul a fost reprezentat și practicat la noi exclusiv de scriitori născuți la oraș, deci mai puțin legați de pămînt și uneori chiar de graiul românesc pînă într-atîta, că unii se mîndreau cînd izbuteau să ticluiască ceva în vreo limbă străină. Ceea ce ar fi o dovadă mai mult că orașului îi lipsește încă spiritul autohton zămislitor de valori originale.

Ilustrații de Mihaela Negru la romanul «Ion» de Liviu Rebreanu

Totuși cultura adevărată, prin care neamul românesc să-și justifice rostul în lume, numai orașul poate s-o creeze și s-o desăvîrșească. Literatura țărănească nu e pentru țărani, căci țăranii nu citesc și nici nu vor citi cărți literare. Țăranul își face singur literatura pe care o poftește inima lui, cum își confecționează cele trebuincioase pentru trupul și sufletul său. Cărțile cu țărani le citesc numai orășenii, ca și pe celelalte. Țăranul, prin firea lucrurilor, nu poate fi consumator ci doar subiect de literatură.

Orașul însă trebuie să fie pătruns și el de duhul pămîntului și al sufletului românesc. Glasul pămîntului trebuie să fie auzit și înțeles și de orășeni pentru a deveni marea lege a neamului pe care nimeni să n-o mai înfrîngă și nici să n-o nesocotească. Între sat și oraș trebuie să se creeze simbioza care să potențeze toate puterile creatoare. Numai simbioza aceasta va naște marea cultură românească de care în sfîrșit va beneficia și țăranul român, conservatorul trecutului și tinereții noastre.

De aceea azi și încă multă vreme, spre țăranul român trebuie să ne întoarcem necontenit. Fiindcă, precum Anteu cîștiga noi puteri și devenea invincibil cînd atingea pămîntul, tot astfel creatorii români, păstrînd contactul spiritual cu țăranul român, vor produce opere universale prețioase și vor servi, în același timp, destinul neamului...

Dar, la rîndul ei, țara nouă, pentru care țăranul român a jertfit și a sîngerat cel mai mult, trebuie să-i înlesnească și lui soarta mai bună ce i se cuvine. Nu prin fraze și hîrțoage, nici prin pomeni și făgăduieli deșarte, ci printr-o educație nouă care să-i asigure muncă rodnică și trai omenesc. Și mai ales, și poate mai presus de toate, dăruindu-i ceea ce rîvnește de multe veacuri fără încetare și în zadar: lumină și dreptate.

Sîntem și vom fi totdeauna neam de țărani. Prin urmare destinul nostru ca neam, ca stat și ca putere culturală atîrnă de cantitatea de aur curat ce se află în sufletul țăranului. Dar mai atîrnă, în aceeași măsură, și de felul cum va fi utilizat și transformat acest aur în valori eterne.

Mateiu Ion Caragiale

centenar

Sub povară unui nume celebru

Frați celebri sau surori care să se fi manifestat cu egală forță în literatură au mai existat (Edmond și Jules Goncourt, Heinrich și Thomas Mann, Charlotte și Emily Brontë etc.). Mai rare sînt cazurile cînd fiii unor mari scriitori să devină la fel de cunoscuți ca părinții lor. În literatura română, el s-a produs o singură dată, cu cei doi Caragiale: **Ion Luca** și **Matei.** Primul este cel mai mare dramaturg al nostru, un fel de Molière al românilor, cel de al doilea — un prozator original de primă mărime, cu o tehnică modernă și o rafinare stilistică de orfevrerie bizantină, care va determina dezvoltarea unei linii specifice, „mateine", în romanul românesc contemporan.

Raporturile dintre tată și fiu n-au fost armonioase, ci complicate și chiar dramatice. Conduita fiului — în viață, dar și în artă — s-a fixat cu ostentație în opoziție cu cea a tatălui. Stilului plebeian al bătrînului, volubilității și sociabilității acestuia, Mateiu i-a ripostat cu un aristocratism contrafăcut, cu o atitudine distantă și taciturnă, care i-au devenit în scurt timp componente de bază ale comportamentului social. Din această cauză, omul este privit multă vreme ca un tip bizar și Matei este în fond un ins ciudat, îndeosebi prin preocuparea aproape maladivă — pe care o confirmă însemnările sale intime publicate acum cîțiva ani — de a-și stabili o genealogie aristocratică. Tatăl l-a ridiculizat în cîteva rînduri, în stilul său anecdotic corosiv, amintindu-i de umilele rădăcini ale familiei — îl punea să-și pipăie creștetul capului, teșit — zicea neobositul ghiduș — din cauza tăvilor cu plăcinte purtate de strămoșii lor în Fanar —, dar Mateiu are psihologia artistului care încearcă să se izoleze de ceea ce nu-i place închipuind o nouă realitate și trăind-o ca personaj perfect travestit. Metamorfoza aceasta, atît de bizară din perspectiva logică a bunului simț, nu e neapărat nouă și nici măcar singulară. Au mai trăit-o și alții, la noi un Alexandru Macedonski, de pildă, iar în literatura franceză un Barbey d'Aurevilly, un Villiers de l'Isle-Adam sau Gobineau, scriitori cărora Mateiu le-a cunoscut opera și cu care seamănă întrucîtva prin translație fantezistă, prin refuzul adevărului social și printr-un stil anacronic și de paradă aristocratică. El nu și-a compus însă o înfățișare copiind pe alții, ci redimensionîndu-se pe sine într-un proces dramatic provocat de impactul existențial, de tensiunea rezultată din cel puțin trei factori percutanți și dizarmonici: conștiința de sine

— foarte orgolioasă, notorietatea prin numele tatălui — complexantă şi marginalizarea socială — prin destin. A ieşit, din această conlucrare de evenimente şi reacţii, un personaj insolit pentru privirea publică românească, care vede mult timp la fiul lui I. L. Caragiale doar ciudăţenia. Abia după apariţia romanului **Craii de Curtea-Veche** în 1929 începe să se impună artistul, a cărui originalitate cucereşte mai întîi pe tinerii creatori, apoi pe criticii consacraţi, astăzi fiind socotit de aproape toată lumea printre cei mai importanţi prozatori români din perioada interbelică.

Viaţa lui stă sub semnul unor mari frustraţii, care-i vor modela definitiv personalitatea. Una — şi poate cea mai importantă — este a familiei. Mateiu I. Caragiale s-a născut la Bucureşti, la 12 martie 1885 (stil vechi, ceea ce înseamnă **24 martie** şi nu 25, cum consemnează toate dicţionarele care „traduc" în stil nou), ca fiu natural al Mariei Constantinescu, de 21 de ani, lucrătoare sau funcţionară la Regia Monopolurilor Statului, despre care istoria literară, dintr-o pudoare greu de priceput, nu ştie mai nimic. Ea a convieţuit însă cu I. L. Caragiale cîţiva ani buni, pînă către 1888, cînd cunoscutul dramaturg abandonează orice intenţie matrimonială cu mama lui Mateiu şi se căsătoreşte (în ianuarie 1889) cu Alexandrina Burelly, cu care va mai avea încă doi copii. Mateiu va fi adoptat şi va trăi în noua familie a tatălui, dar condiţia de fiu nelegitim îi va provoca, atunci cînd va deveni conştient, grave complexe de inferioritate, care-i vor contura, în mod paradoxal, reperele unei puternice originalităţi.

Primii ani de şcoală lasă să se întrevadă frumoasa înzestrare naturală a copilului, care ia note excelente şi-l încîntă pe părinte cu succesele lui. Se impune uşor în competiţia pentru premii, lăsînt în urma lui colegi dotaţi ca Henri Coandă, de exemplu, cunoscutul inventator de mai tîrziu. Învaţă la Şcoala primară „Petrache Poenaru", unde învăţase şi Tudor Arghezi, apoi la Colegiul privat „Sfîntul Gheorghe", pe care îl absolvă în 1903. În ultimele clase se complace însă în mediocritate, menţinîndu-şi o pasiune constantă doar pentru istorie şi, mai ales, pentru heraldică, domeniu în care îşi va dobîndi o mare competenţă. Tatăl se gîndeşte la o profesiune pozitivă şi pentru aceasta îl înscrie la Facultatea de Drept din Bucureşti, apoi la cea din Berlin, dar Mateiu e hotărît să nu-şi continue studiile, la care renunţă cu totul în 1906, după ce promovase la Bucureşti anul întîi. Această diferenţă de mentalitate va agrava conflictul dintre tată şi fiu şi va duce la o clară ruptură sufletească. Iată cum comentează Mateiu situaţia : „Ideea de a mă sili să fac studii superioare de drept în Germania a fost încă una

din ciudățeniile tenace ale tatălui meu. Efortul ar fi fost pentru mine dublu, nu numai să învăț materia, dar și limba în care era predată sau scrisă. Dealtminteri, aceste studii mi-ar fi fost puțin utile. O izbucnire ca: «Doamne, Dumnezeule, să fi învățat eu..» a tatălui meu nu-și are rostul în cazul meu. Școala hoinărelii pe care am făcut-o la Berlin mi-a fost de mare folos". Elogiul „hoinărelii" îl apropie pe Mateiu Caragiale în mod surprinzător de Eminescu, prietenul tatălui său, care cultivase în adolescență hoinăreala ca pe o universitate sui-generis, ucenicie necesară a celui care vrea să devină scriitor.

Trăind singur, cu mijloace modeste, iar cîtiva ani la limita mizeriei, pe care și-o maschează cu distinsă discreție, Mateiu Caragiale nu reușește decît în două situații să dețină slujbe onorabile și remunerate: între 1912—1914, cînd e șef de cabinet la un ministru, și între 1919—1921, cînd e șeful biroului de presă din Ministerul de Interne. Situația lui se îmbunătățește după 1923, cînd se căsătorește cu Marica Sion, fiica poetului, femeie deosebită, dar cu 25 de ani mai în vîrstă decît el. Aceasta îi aduce o mică proprietate la Fundulea, administrată prost și nu foarte rentabilă, dar suficientă ca să-i confere un statut social mai apropiat de veleitățile sale și oricum superior mai tuturor scriitorilor români din aceeași perioadă. Mai important este însă faptul că Marica Sion îi aduce sentimentul unei stabilități familiale, pentru că în ciuda discrepanțelor, se pare că mariajul lor a fost fericit. Soția i-a devenit un admirator tenace și subtil care a știut să realizeze o atmosferă propice creației, stîrnind în abulicul ei soț putința de a-și încheia proiectele literare și de a se angaja în altele noi.

Mateiu I. Caragiale a scris foarte puțin, elaborînd greu și revenind obsesiv asupra materialului elaborat. Opera lui cuprinde doar un număr redus de poezii, o nuvelă, un fragment de roman și un roman terminat, la care se mai poate adăuga și corespondența, nu foarte bogată, dar extrem de sugestivă pentru psihologia autorului ei. A debutat ca poet prin intermediul lui I. L. Caragiale, uluit, dar în fond încîntat de înclinația fiului, pe care l-a dus la Iași prezentîndu-l lui Garabet Ibrăileanu și celorlalți din redacția celei mai prestigioase reviste literare a momentului „Viața românească". Aici îi apar la 1 mai 1912, 13 poeme, cele mai multe, sonete. Apoi, la distanțe mari, a mai publicat încă 7 poezii.

În 1924 publică într-un mic volum povestirea **Remember,** care are ca subiect o crimă misterioasă petrecută într-un Berlin insolit prin atmosfera lui de taină și pitoresc, iar în 1929 romanul **Craii de Curtea-Veche**, capodopera scriitorului, cartea unei lumi crepusculare, purtînd prezența unui rău adînc al lumii, în care eroii sînt — cum aprecia Ion Barbu — „brăzdați de dungile negre ale duhului impur". Mateiu Caragiale a lucrat la acest roman aproape 20 de ani, șlefuindu-i stilul cu răbdarea și rafinamentul lui Flaubert sau Brâncuși. La sfîrșit, exigentul ei autor, conștient de trudă, dar și de meritul operei sale, era încîntat de ceea ce reușise: „De la apariția întîii părți, această lucrare a fost primită cu o favoare poate fără precedent în literatura română. Pentru munca dură și pentru istovitoarea obsesie ce mi-a impus, nu-i port pică: ea e într-adevăr magnifică... Această lucrare a rămas, pînă la disperare, mult prea mult timp pe șantier, adesea întreruptă, dar niciodată părăsită... Oricare vor fi satisfacțiile pe care mi le va rezerva în viitor e una pe care o am de pe acum și pe care o voi aprecia întotdeauna, înaintea oricărei alteia: aceea a dificultății învinse. Am auzit și citit că o lucrare odată realizată, încetează să mai placă autorului ei. La mine e tocmai dimpotrivă".

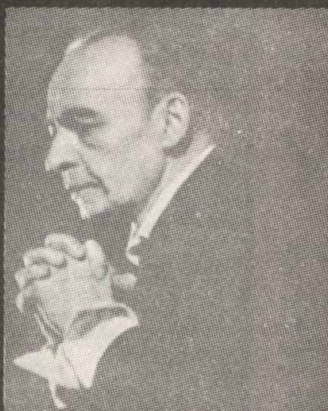
Romanul apăruse inițial în foileton între 1926—1928 în revista „Gîndirea", care îi publică în 1930 și ultima operă antumă, fragmentul de roman **Sub pecetea tainei,** titlu simbolic pentru toată creația lui Mateiu și chiar pentru propria lui viață. Postum, în chiar anul morții sale — 1936 — îi apar în volum și poeziile, sub titlul indicat de autor: **Pajere,** iar Pepessicius îi îngrijește ediția definitivă de **Opere.**

Omul murise subit, de congestie cerebrală, la 17 ianuarie, cu puțin timp înainte de a împlini 51 de ani, dar numele său era deja gravat cu litere mari în piatra durabilă a literaturii române. Cartea lui — singura pentru care UNESCO l-a recomandat lumii spre a fi sărbătorit cu ocazia centenarului nașterii sale — este astăzi mai bătrînă decît el. Mateiu I. Caragiale a învins însă prin ea uitarea oamenilor.

Nicolae I. Nicolae

inedit

EMIL BOTTA

REMEMBER

Ce departe ești întunecata mea iubită
prin pereții odăii te văd ca prin sită
și te aud chemîndu-mă ca din altă planetă
și-mi scrii poezii pe obrazul de cretă. —

E posibil, e posibil oare să nu pot muri
să-ți aud vocea suind treapta nopții, coborînd în zi,
să mă ridic din pat ca o stafie, ca marinarul de veghe
să te zăresc în somn de la o mie de leghe ?

Da, e posibil, întunecatul meu iubit,
să mă auzi cîntînd chiar cînd voi fi murit,
să mă vezi aeve în cereasca oglindă
și în părul meu stele să se stingă și să se aprindă. —

Dar să nu te superi dacă sărutul meu va fi rece,
dacă dragostea mea ca un frig o să te sece,
dacă îmbrățișarea mea te va face să suferi
aducîndu-ți aminte, nu, să nu te superi.

(Text poezie dactilografiat cu autograf)

(Corectură autor : rîndul 10 adaugă cuvîntul : cîntînd)

Jurnal de imagini

Emil Cojocaru, fotoreporterul „Vieții studențești" de vreo două decenii, era unul dintre puținii artiști ai imaginii fotografice, îndrăgostit pînă la patimă de profesia lui. Unul dintre „vînătorii" de chipuri și de întîmplări cărora le dădea semnul și sensul artei, compunîndu-le cu lumină și umbră, căutîndu-le și căutîndu-se în fiecare. Ochiul lui atent a filtrat aerul anotimpurilor studențești, a surprins tensiunea unor mari întreceri sportive, a știut să aștepte explozia spre floare a mugurilor și să mîngîie întinderea nesfîrșită a cîmpiei. Mi-a rămas în minte următoarea întîmplare: călătoream împreună într-o mașină prin satele Olteniei, era seară și, deodată, Emil a început să strige prietenului de la volan să oprească. A țîșnit din mașină cu aparatul la gît, a îngenuncheat, a făcut fotografia și s-a întors. După cîteva zile mi-a arătat o imagine ca o reproducere după Brâncuși, cîteva bătrîne stînd pe marginea șanțului. Chipurile erau atît de pline de sugestie, de forță, de parcă ele ar fi păzit acolo satul și veșnicia lui. Tot astfel s-a apropiat Emil Cojocaru de scriitori și de lumea lor. Filme cu chipul tînăr al lui Labiș și cu acelea ale prietenilor tineri din generația lui. O filmotecă din care reproducem doar cîteva secvențe. Ca un jurnal săpat în imagini despre viața și frumusețea de suflet a unui artist adevărat care a fost modestul și generosul fotoreporter al „Vieții studențești", Emil Cojocaru.

Nicolae Dan Fruntelată

UN MARE ÎNFRÎNT

Memoriei Otiliei Cazimir, aceste pagini despre „bietul nostru prieten", la care ţinea atît, pe care nu putea să-l evoce decît adînc mişcată.

D. Pătrăşcanu mi-a fost drag mai înainte de a-l vedea la faţă.

În vara lui 1917, un prieten, de multe decenii plecat în altă lume, mi-a dăruit volumul **Timotheiu Mucenicul.** Titlul nu-mi spunea nimic — abia plînsesem pe paginile romanului **Paul şi Virginia** şi mă aşteptam la o carte cu titlu asemănător. M-am uitat curios la el şi la carte. Prietenul nu ştia nici el mai multe şi a răspuns astfel întrebării mele mute :

— Trebuie să fie o carte bună. Uite, e premiată de Academie.

Într-adevăr, pe o foiţă galbenă era tipărit : Operă premiată de Academia Română.

Eram la vîrsta cînd abia vii în contact cu cartea, cînd altele îţi sînt preferinţele şi preocupările şi de aceea am tăiat numai cîteva foi de la început. Am început lectura mai mult într-o doară. După primele pagini am făcut însă o pauză. Am tăiat cartea şi, cu toate strigătele mamei mele : „Tu nu te mai culci odată ?", nu m-am oprit din citit decît atunci cînd am sfîrşit ultimul rînd. Dacă **Timotheiu Mucenicul** şi **Înzăpeziţii** abia peste ani mi-au dezvăluit toată măiestria lor şi mi s-au fixat în suflet şi în minte, iubirea cu care Pătrăşcanu s-a plecat asupra umilului său erou din **Arhanghelul Mihail** m-a impresionat însă atît de mult, încît Pătrăşcanu mi-a fost drag de pe atunci.

Şi visul adolescenţei mele a fost ca, într-o zi, să am bucuria să-l văd la faţă, să-l cunosc personal, dacă s-ar putea.

În primăvara anului 1918, acelaşi prieten, băiat sărac, ca şi mine dealtfel, era practicant în administraţia ziarului **Lumina** şi eu mă duceam uneori pe la el — la ora prînzului cînd de obicei nu era nimeni în birouri care să mă întrebe ce caut şi să mă poftească să nu mai dau pe acolo.

Cişmigiul era frumos în acel an şi ne plăcea să ne plimbăm prin Cişmigiu.

La începutul lui mai m-am dus din nou pe la el. Întîmplarea făcuse ca să fie exact în ziua cînd se semna pacea de la Bucureşti. Am încă în faţa ochilor Calea Victoriei din faţa Cercului Militar (astăzi Casa Centrală a Armatei) în amiaza aceea cu soare festiv încît părea că el s-a îmbrăcat în haina strălucitoare ca să ia parte la o mare sărbătoare : drapelele nou-nouţe arborate la toate casele, vitrinele lună de la bijutierul Cronberg (unde erau expuse însă o bucată de lemn şi doi-trei cărbuni) ; de la fotograful curţii regale „Julieta" şi de la cofetăria Capşa unde bondocul general Tantilof îşi bea cafeaua la o masă singulară din faţa cofetăriei, împlinindu-şi astfel ameninţarea de care gazetele fuseseră pline. Nisipul proaspăt de pe „Cale"; vînzoleala ofiţerilor de poliţie şi a sergenţilor ca să asigure ordinea de nimeni ameninţată, lumea curioasă îngrămădită la ferestre şi pe balcoane, mulţimea destul de rară, tăcută şi întunecată din spatele frînghiilor întinse de-a lungul celor două trotuare care se uita la trecerea echipajelor cu delegaţii puterilor vremelnic învingătoare, fără să manifeste vreo bucurie.

Şi tot atît de vie mi-e şi privirea neliniştită (de ins care nu se ştie cu conştiinţa curată) a unui delegat austriac (sau poate german), care se uita cu teamă în stînga şi în dreapta, ca şi cînd i-ar fi fost frică de o manifestaţie ostilă, sau poate de un atentat.

Nu, ziua de atunci nu semăna deloc cu ziua de 6 decembrie 1916 pe care un cercetaş o văzuse ieşind din întunericul nopţii şi din ceaţă cu casele tăcute ca nişte morminte şi cu străzile pustii ale Bucureştilor — după ce în ajun încetase bubuitul tunurilor şi cîteva cete de soldaţi români în retragere spre Moldova, obosiţi, cu priviri întunecate, nebărbieriţi de multe zile, plini de noroi şi cu mantale zdrenţuite trecuseră prin ploaia fără sfîrşit, în căutarea unităţilor de care se rătăciseră, toţi ca nişte umbre ale infernului... Ca şi alţi soldaţi cu rănile sîngerînde după luptele de la Turtucaia — cu ochii adînciţi în fundul capului, plini de o durere fără nume, pe care acelaşi cercetaş îi văzuse pe cînd ducea corespondenţa la spitale.

Nu era nici o mişcare, nu se auzea nici un zgomot pe străzile Bucureştilor — părea un oraş în care orice viaţă a murit şi n-ai fi avut nici o îndoială, dacă prin faţa caselor cu porţile, uşile şi ferestrele zăvorîte, nu s-ar fi furişat din cînd încît cîte o umbră înspăimîntată, mînată de cine ştie ce nevoie urgentă.

Cercetaşul nu putea uita, de asemenea, tot dimineaţa aceea mohorîtă cînd, pe la ora 9, în drum spre Cotroceni, un splendid regiment de infanterie rus a traversat Calea Victoriei în coloană de marş, cu muzica în frunte. Era format numai din soldaţi tineri, toţi unul şi unul, cu

D.D. Pătrăşcanu

bujori în obraji, echipaţi în impecabile mantale de iarnă, cu căciuli cu clape şi bocanci noi în picioare — un regiment scos ca din cutie, pentru o mare paradă imperială.

Şi tot acelaşi splendid regiment de infanterie rus, spre ora 3 după amiază, a traversat din nou Calea Victoriei — tot în coloană de marş şi tot cu muzica în frunte. De data aceasta venea dinspre Cotroceni, cu direcţia probabilă Moldova. Se vedea bine că traversaseră numai oraşul „cu halte de ajustare", ca într-o agreabilă plimbare. Era vizibil că soldaţii ruşi nu cunoscuseră nici un fel de adversităţi, spre deosebire de soldaţii români, ce se retrăgeau prin ploaia de ieri, extenuaţi, cu feţe pămîntii, cu ochi care păreau că au văzut iadul.

Începuse să se întunece spre ora 5, cînd, odată cu o bură uşoară de ploaie, apăru ca din pămînt o patrulă de ulani pe cai înalţi, bine hrăniţi, venind dinspre Piaţa Senatului. Adică dinspre Tribunal. Ulanii erau tineri ca nişte adolescenţi — cu obrajii bucălaţi ca şi ai celor din regimentul de infanterie rus, cu lănci lungi împodobite în vîrf cu buchetele de flori. După ce s-au oprit cîteva minute în faţa Cercului Militar de atunci, au plecat la pas spre Palat — după ce mai întîi s-au lăsat înconjuraţi de curioşi. Unul din ei mi-a zîmbit atunci cînd, învăţat de o tînără plăcută şi vioaie, i-am spus: „Geben Sie mir eine Patrone". Mi-a dăruit imediat un glonţ pe care l-am păstrat ani de zile.

A fost o seară foarte curioasă fiindcă, deodată, mulţi ştiau nemţeşte — în special femeile. Şi nu se vedea nici picior de poliţist.

Pe nesimţite a apărut, într-un automobil cenuşiu, deschis, şi generalul Mackensen, cu mustăţile lui stufoase şi cu căciula mare cu cap de mort. Era numai în manta, cu un singur aghiotant cu care-şi schimba impresiile de cuceritor, fiindcă părea bine dispus. Venea dinspre Piaţa Senatului şi mergea şi el tot spre Palatul Regal. Apoi, la oarecare distanţă au mai apărut încă trei-patru maşini cu ofiţeri germani, cunoscuţi după coifurile lor cu ţeapă îmbrăcate în pînză cenuşie de campanie.

A urmat apoi intrarea unui regiment de infanterie german, cu soldaţi obosiţi şi trecuţi bine de patruzeci de ani, cu arma pe umăr, la centiroane cu catarame de fier pe care scria : „Got strafe England !" — altfel aş fi crezut că-i un regiment de miliţieni austrieci, după felul cum le atîrnau de şlampeţi centiroanele şi după cum baioneta li se bălăngănea în marş. Era o trupă epuizată, care trecuse prin încercări. Văd mereu, în amintire, pe soldatul din flancul drept, slab, atîrnîndu-i uniforma pe el, ca pe un băţ, care părea de 50 de ani, căruia îi căzuse probabil un toc de la bocanci şi mergea în salturi pierzînd mereu cadenţa — un civil rătăcit într-un regiment de soldaţi care nu voiau decît să se odihnească — fiindcă de nimic altceva nu le mai ardea.

În total nu erau nici o sută de inşi în faţa Cercului Militar — goi toţi de gînduri, toţi tăcuţi.

Cînd ploaia a început să cadă mai deasă şi asfaltul ud de pe Calea Victoriei să străluceasă negru ca antracitul în lumina becurilor electrice, pe placarda de fier ruginită, dreptunghiulară din faţa Cercului Militar a prins să se deslipească şi ordonanţa proaspătă a generalului Mustaţă, prefectul poliţiei Capitalei, cu următorul text care dovedea că un fapt foarte important se petrecuse în acea zi în ţara noastră.

Prefectura Capitalei
Ordonanţă

Noi, generalul Mustaţă, prefectul Capitalei, ordonăm cele ce urmează : La intrarea în capitală a armatelor imperiale germane toţi locuitorii, bărbaţi şi femei, vor avea o purtare cuviincioasă, oferind cu bunăvoinţă găzduirea de care vor avea trebuinţă.

Porţile şi uşile caselor vor fi deschise.

Oricine, bărbat sau femeie, tînăr ori bătrîn, care se va deda la acte ce ar aduce o insultă armatelor imperiale, precum : împuşcături cu vreo armă de foc ascunsă, aruncare de orice fel de lucruri, cum şi ameninţarea cu vorba şi cu gestul va fi imediat pedepsit cu împuşcarea.

Prefectul Capitalei, general Mustaţă.

A doua zi dimineaţa, din cauza ploii probabil, ordonanţa dispăruse.

N-am putut uita nici astăzi tăcerea unui ins slab, de peste 40 de ani, numai în haină de lucru şi cu şapcă de lucrător, care se uita cînd la ordonanţa afişată, cînd la oamenii din faţa lui. Mult aş fi dorit să-i cunosc gîndurile. Dar eram prea mic ca să îndrăznesc să-i pun o întrebare.

Ciudată vară a mai fost şi vara anului 1917. Cercetaşul de atunci nu poate uita nici astăzi serile de la Şosea cînd, odată cu întunericul şi cu potolirea zgomotelor oraşului, auzea tot mai

Bucureştiul la începutul veacului

limpede bubuitul înfundat al tunurilor dinspre Moldova şi vedea cerul roşu de atunci — atît de roşu, încît părea că s-ar fi aprins.

Ca şi ziua cînd mama lui i-a spus, întinzîndu-i un drapel nou-nouţ, pe care niciodată nu-l văzuse pînă atunci: „Urcă-te pe casă şi leagă-l de coşul casei". Şi acel tricolor a fluturat trei zile pe casă în soarele de vară — un steag misterios pentru că acel cercetaş ştia foarte bine că în casă nu fusese niciodată un steag românesc.

Şi apoi zvonurile tot mai multe şi tot mai insistente că: „ai noştri au bătut pe nemţi, că toate spitalele sînt pline de răniţi"...

Şi nemţii care, dintr-o dată, se răriseră şi parcă şi aerul de stăpînitori şi-l schimbaseră...

★

Dar astea se petrecuseră în anii 1916—1917 şi acum eram în anul 1918 şi eu mă duceam la prietenul meu, la ziarul „Lumina".

Birourile ziarului „Lumina" erau în str. Sărindar (astăzi C. Mille), la etaj. Pe cînd urcam scara, am fost surprins de un zgomot ce venea dinspre redacţie — un zgomot cu totul neobişnuit. Cînd am ajuns sus, mi-am dat seama că zgomotul răzbătea din cabinetul direcţiunii.

Am intrat, intrigat, în biroul în care lucra prietenul meu. L-am găsit cu un teanc de ziare în faţă şi cu o sticlă de gumă arabică — cu o pensulă în mînă lipea conştiincios adrese pentru nişte abonaţi speciali. La întrebarea mea curioasă mi-a răspuns destul de supărat şi furios:

— Da strigă aşa de vreo trei ceasuri! E discuţie mare! E vorba de pacea cu nemţii!...

— Cine-i înăuntru? l-am întrebat eu.

— Cine să fie? Stere, Pătrăşcanu, Teodorescu... Sînt ei mai mulţi... Uite! Ăla care strigă e Stere... Acum strigă Pătrăşcanu...

Cum am auzit de Pătrăşcanu, l-am rugat să mi-l arate şi mie. Eram nerăbdător să-l văd la faţă.

Prin uşa dublă şi capitonată, desluşit şi continuu nu se auzea mare lucru — doar zgomotul confuz, cu intensităţi diferite al unei adunări agitate... Indignare, strigăte, scaune mutate din loc. Cineva avea însă grijă să controleze din cînd în cînd, dacă nu sînt ascultaţi — şi atunci uşa se deschidea şi vedeam un cap apărînd, privind în dreapta sau stînga şi dispărînd mai apoi. Şi tot atunci auzeam limpede, de parc-aş fi fost de faţă, şi cîte un crîmpei de frază: „Munţii noştri", „Dobrogea", „Ticăloşie fără seamăn", „Pedepsiţi... poporul", „Memoriu... împărat"...

Între biroul direcţiunii şi acela al administraţiei era o sală îngustă şi eu priveam şi ascultam pe uşa întredeschisă a administraţiei şi, pe cît am putut să disting vocile, Stere şi Pătrăşcanu erau aceia care strigau cel mai mult şi mai tare.

Se făcuse tîrziu — cam ora trei după amiază — cînd uşile direcţiunii au fost date brusc de perete şi pe sală, pe dinaintea mea, a început să treacă, cu mers vehement şi gesticulînd încă, un grup de bărbaţi. Toţi erau încălziţi de discuţia de mai înainte şi indignarea lor era prezentă încă în frînturile de dialoguri, în felul agresiv cum îşi mînuiau bastoanele, în unele exclamaţii. În fruntea lor era Stere şi Pătrăşcanu. Amîndoi erau mai aprinşi şi mai indignaţi decît toţi ceilalţi.

Rugasem stăruitor pe prietenul meu să mi-l arate neapărat pe Pătrăşcanu şi el, ca să-mi satisfacă dorinţa, renunţase să mai lipsească adrese şi venise lîngă mine... Şi pe cînd aceştia treceau pe sală, el, fără nici un protocol, mi-l arătă cu degetul prin uşa întredeschisă:

— Uite! Ăla cu barbă e Stere... Ăla înaltul, cu haine gri şi, cu ţăcălie, e Pătrăşcanu... ăla bondoc e Teodorescu...

Şi tot aşa, pînă am rămas singuri. Dar pe mine mă interesase numai Pătrăşcanu, fiindcă devenise un fel de idol al adolescenţei mele în care abia păşisem.

Şi din ceasul acela — nu ştiu de ce — mi-a fost drag şi mai mult. În zilele acelea nici nu visam că, în scurtă vreme, şi Stere şi Pătrăşcanu vor fi declaraţi trădători, că acuzaţia nedreaptă va ucide un mare scriitor.

Tot aşa după cum nu ştiam că, la douăzeci de ani, cu un caiet cu patru schiţe în mînă, am să bat la uşa lui Pătrăşcanu — că acest caiet, de mult pierdut, îmi va aduce dragostea lui.

În primii ani mă duceam rar şi numai cu un nou manuscris. Apoi, cînd legăturile sufleteşti au devenit mai strînse, numai ca să stăm de vorbă. Şi nu uitam să-l întreb de fiecare dată:

— Ce mai lucrați, domnule Pătrășcanu?

Și el, obișnuit, îmi vorbea despre lucrările la care se gîndea, dar pe care, cu toate stăruințele mele și cu toate angajamentele ce-și lua, cu rare excepții, niciodată nu le-a scris. Și ceea ce a scris, niciodată nu l-a mulțumit.

În gîndul său, între alte proiecte, îndeosebi, era să scrie UN MARE ROMAN care să cuprindă epoca neutralității, pregătirea noastră militară și războiul nostru din 1916—1918 cu toate tragediile lui. Romanul acesta, cu titlul: „Un om de nimic", prin anii 1923—1926, era principala lui preocupare și la stăruințele mele de a-l scrie cît mai curînd, ca și la întrebările mele repetate: „Cum mai stați cu romanul?", îmi răspundea invariabil:

— Îl scriu, îl scriu. Sistematizez mereu materialul. Am un material imens. Trebuie să-l scriu. E o satisfacție pe care trebuie s-o dau sutelor de mii de oameni care și-au pierdut viața în zadar. Vor fi niște dezvăluiri senzaționale! Fapte de-a dreptul de necrezut!...

Iar peste un timp, cînd devenisem prea nerăbdător, după părerea lui:

— N-ai nici o grijă! Îl scriu. Știi? Nici o lume nu-i mai interesantă și mai odioasă ca fauna noastră politică. Trebuie să-mi fac această datorie de conștiință... Să înfierez pe politicienii care n-au avut nici o credință și a căror singură pricepere a fost să jefuiască țara, sau s-o umple de ruini și de morminte.

Cum timpul trecea, am început să privesc scrierea romanului cu crescînd scepticism. Pînă într-o zi cînd a venit un ceas blestemat și am avut credința că de-acum niciodată romanul nu-l va mai scrie. Și n-am mai stăruit decît ca să-mi fac o datorie de conștiință. Nu știu dacă din roman a scris vreo pagină sau mai multe. Nu l-am rugat să-mi citească vreun fragment și din propriu-i imbold niciodată n-a făcut-o.

. . . .

Deși lovit în permanență de-a lungul anilor — lovituri care în chip firesc s-au răsfrînt și asupra activității sale literare împiedicîndu-l să mai dea măcar o parte din tot ceea ce ar fi putut da, niciodată nu l-am auzit plîngîndu-se. Tot așa după cum nu l-am văzut invidiind succesele de librărie sau creația vreunui mai norocos confrate. Din contră, se bucura de orice lucrare menită să rămînă, ca și cînd el ar fi scris-o.

Cîteva exemple: Într-o seară treceam prin fața librăriei „Viața Românească", pe vremea aceea în Calea Victoriei colț cu bulevardul. Tocmai apăruse în revistă „Dumbrava minunată". În entuziasmul meu am intrat în biroul lui Pătrășcanu și l-am întrebat:

— Ce părere aveți despre bucata lui Sadoveanu?

Mi-a răspuns fără nici o ezitare:

— E o capodoperă. Sadoveanu e un mare, mare scriitor. Cel mai mare...

Prin 1930, stînd de vorbă despre opera lui Sadoveanu, în special despre „Zodia Cancerului", mi-a spus:

— Eu consider totuși că „Bordeenii" este opera lui cea mai bună... Ori de cîte ori mă gîndesc la Sadoveanu, mă întreb: Unde a găsit el acei oameni atît de altfel decît ceilalți oameni?... Nu pot s-o citesc, s-o recitesc, fără să nu fiu impresionat de fiecare dată...

★

Asupra „Crailor de Curtea-Veche", tot Pătrășcanu mi-a atras atenția, spunîndu-mi:

— Citește-o neapărat. Are pagini aproape geniale. Dar e o carte care mie nu-mi place. Are expresii prea crude. Și și-a ales un material !... Și n-are deloc dialog și o carte fără dialog...

D.D. Pătrășcanu, N. Lupu, I. Botez, Spiridon Popescu, Garabet Ibrăileanu

Urmărea de aproape atît literatura noastră cît și evoluția unor scriitori. Speranțe multe pusese în frații Teodoreanu... În acel Ionel Teodoreanu care scrisese „Ulița copilăriei" și primul volum din „La Medeleni"... Admira însă cu deosebire „Hronicul măscăriciului Vălătuc" al lui Al. O. Teodoreanu, scriitor despre care se vorbea că lucra la un roman a cărui acțiune se petrecea în Moldova de pe la 1850 și pe care-l considera a fi „mult mai talentat decît Ionel".

L-am văzut adesea decepționat că amîndoi i-au înșelat nădejdile ce pusese în ei.

Într-o după amiază stăteam iar de vorbă împreună. Tocmai apăruse „Viața lui Eminescu", cartea care a impus dintr-o dată pe G. Călinescu, — căci, oricît de curios ar părea astăzi, a fost o vreme cînd s-au făcut destule ironii pe seama lui. A considerat-o ca pe o bună biografie critică, o exactă descifrare a lui Eminescu, a vieții lui... Doar o singură rezervă avea, asupra vocabularului.

— Nu mă mulțumește în întregime din pricina unor expresii dure, care puteau să lipsească fără nici o pagubă pentru carte... M-am împăcat însă cu el cînd am citit ultimele rînduri: „Astfel se stinse în al optulea lustru de viață..." și „Ape vor seca în albia lor...".

Era contra exagerărilor. Astfel, într-o vară, un profesor universitar a scris aceste rînduri care m-au surprins: „A devenit un loc comun să compari pe Arghezi cu Eminescu".

Întîlnindu-l, l-am întrebat ce crede despre această apropiere, fiindcă eu întrebasem în jurul meu și poeții mi-au răspuns: „E un mare prozator"; iar prozatorii mi-au răspuns: „E un mare poet". La început a dat nedumerit din umeri, dar apoi mi-a spus:

— Am citit și eu asta. De, știu eu ce să zic? După mine, n-are dreptate. Un mare poet, întîi de toate, trebuie să aibă neapărat o filosofie a

Mihail Sadoveanu

lui proprie, un fel al lui de a vedea și a interpreta lumea... Eminescu are o filosofie... Arghezi n-are nici una...

★

În 1925 îi apăruse volumul **În fața Națiunii** cu manșeta „Cuvîntul unui om fără zgardă". Cînd ne-am întîlnit, prima întrebare pe care mi-a pus-o a fost:

— Ei, ce zici despre carte?

I-am spus părerea mea. Eram impresionat de reaua credință a unor oameni politici, de dezvăluirile tragice, revoltătoare ce cuprindea, între altele și de intențiile Aliaților noștri din Apus, alături de care luptasem, de a ne sacrifica pentru a încheia mai iute o pace avantajoasă pentru ei ca și cînd niciodată n-ar fi existat un tratat de alianță între noi.

Ne-am ocupat îndelung de introducerea intitulată: „Tîlcuind semnele vremii". Era foarte mulțumit de acele pagini. Mi-a repetat de vreo două-trei ori:

— Nu știu, nu știu ce-aș mai fi putut să adaug! E o logică în ea!... Dacă mai există o logică pe lumea asta, nimeni nu va putea să-mi răstoarne argumentarea.

Cartea i-a fost totuși atacată de revista **Gîndirea**. A răspuns atacului. L-am întrebat de ce și-a intitulat articolul „Răspuns unui recenzent de bună credință"? S-a uitat la mine, mirat că nu înțeleg. Apoi mi-a spus:

— Dar e limpede. Pentru că este zadarnic să discuți cu un om de rea credință. Niciodată n-ai să poți să-l convingi.

N-aș putea să spun că era răspunsul unui om care credea în oameni, care nu cunoscuse amărăciunea trădării lor.

În legătură cu viața noastră politică, nu pot să nu amintesc de două convorbiri ce am avut cu el în toiul unor campanii de presă, în anii cînd C. Stere era atacat cu sălbăticie. Prima oară mi-a spus:

— În martie 1918, Stere a ținut 28 de discursuri, ca să determine votul în favoarea Unirii. Am fost lîngă el tot timpul. A umblat prin zloată și prin ploi, prin băltoace și prin noroaie... zi și noapte (...). I-am văzut tot zbuciumul din zilele acelea. Am fost martor la nădejdile și îndoielile lui... L-am văzut frînt de oboseală, curgînd apa de pe el, dar plin de focul credinței... E o minune cum de a rezistat...

A doua oară, plin de aceeași revoltă de totdeauna, a adăugat:

— Balcanismul, reaua credință ne omoară. Cum se poate ca un om să mai fie învinuit de trădare, cînd regele țării i-a mulțumit și i-a dat cea mai înaltă decorație? Cînd, la Iași, îndată după Unire, a primit defilarea armatei noastre alături de rege și de regină? Cînd Unirea a însemnat „reînvierea" neamului nostru, după atîta suferință fără nume, cînd însăși „trădătorul" a redactat actul prin care această provincie românească reîntregea Moldova lui Ștefan cel Mare.

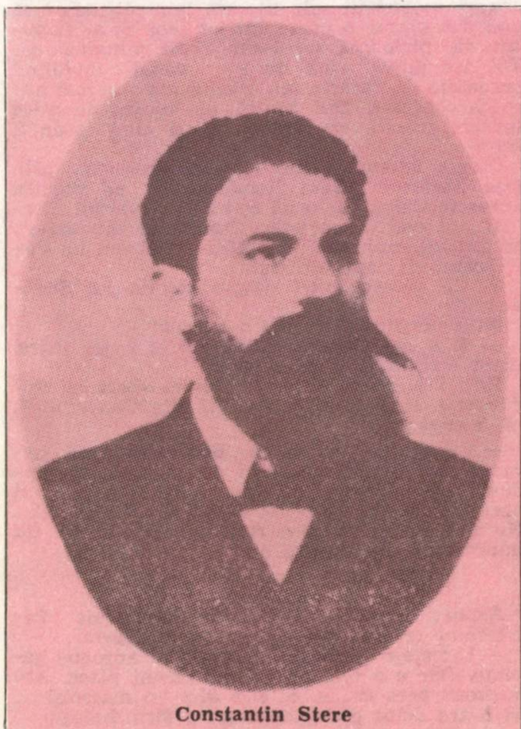
Pătrășcanu era un om veșnic indignat... Sînt peste patruzeci de ani de atunci, îl văd însă și astăzi așa înalt, drept, plin de vioiciune în mișcări, cum mă primea în pragul ușii cu mîna întinsă, cu francă prietenie. Era un om care ura minciuna și-i aud încă vocea caldă cu care-mi răspundea la salutul meu de tînăr ucenic și vechi admirator:

— Bună ziua, bună ziua! Ce mai faci, domnule Pelmuș?

După o puternică strîngere de mînă (simțeai că este sinceră), ne așezam unul lîngă altul pe canapeaua din hol — holul lui cu covoare și tablouri, unde domnea o ordine desăvîrșită — în fața scării de stejar care ducea la etaj și, după primele cuvinte, mai înainte de a vorbi despre cărți și despre oameni, urma întrebarea ajunsă curînd stereotipă — și nu din vina noastră?

— Ei, ce zici de ticăloșia...?

Apoi urma o violentă diatribă împotriva fărădelegilor unor oameni politici, din marea finanță, sau din alte domenii de activitate umană.

Constantin Stere

I. Botez, C. Stere, G. Ibrăileanu

căci, în decursul anilor, au fost multe faptele care meritau cu prisosință numele de „ticăloșii".

O singură dată l-am văzut vesel, bine dispus, încrezător în viață și în oameni. Era în 1926, la vreo trei luni după instalarea guvernului Averescu. Fremăta de voie bună, de nerăbdare — nu-și găsea locul. Era sigur de sine, mai înalt parcă, dornic să dăruiască și altora din bucuriile lui — ca un om în pragul unei mari biruințe. Mi-a strigat, aproape:

— Știi? Mi se revizuiește procesul. Mi se redă catedra. Am vorbit cu Generalul... Mi-a spus să n-am nici o grijă. I-am prezentat și un memoriu, așa cum mi-a cerut... M-a asigurat și Petrovici... E ca și făcut!

Abia atunci mi-am dat seama cît de mult l-a durut scoaterea din învățămînt, căci de plîns nu mi se plîngea niciodată — după cum tot niciodată nu mi s-a plîns de loviturile ce a primit ulterior.

Reintegrarea însă nu a venit. Ministrul de atunci n-a avut curajul să înfrunte clica liberală din departamentul ce conducea și mi-a fost dat să-l văd pe Pătrășcanu, într-o după amiază de sfîrșit de vară, îndată după respingerea recursului. Era distrus, în reala accepțiune a cuvîntului.

La salutul meu, în loc de bună ziua, mi-a răspuns:

— Mi s-a respins recursul!

Am urcat amîndoi scara în tăcere. În birou, fără un cuvînt, s-a trîntit de-a latul canapelei și a stat abătut. El, care avea atîta grijă de ținută, de data aceasta era îmbrăcat neglijent — cu niște pantaloni vechi, cu o pijama la fel... deasupra avea un halat de baie rău legat... șireturile desfăcute la pantofi îi atîrnau... Era un om stăpînit de o mare durere, pentru care nimic nu mai are importanță... Mi-a vorbit cu un glas din care răzbătea limpede disperarea:

— Dar ce-am făcut eu? De ce să plătesc eu pentru alții? Eu am avut o credință... sînt atîția care n-au avut nici o credință... și au făcut exact aceeași politică... Iar alții au luat bani și de la unii și de la alții în același timp... Au traficat cu vagoane, au jefuit țara ca și ceilalți... Numai să se îmbogățească... Sute de mii de oameni au murit în zadar, din cauza nepregătirii noastre militare, bogății uriașe, munca mai multor generații s-au irosit din vina lor... Și totuși astăzi ei trec de mari patrioți, au pretutindeni ușile deschise...

Am încă în urechi exploziile lui de revoltă de atunci.

— Cine a trimis ostașii țării fără arme, dezbrăcați și desculți? Cine ne-a dat dezastrul cumplit de la Turtucaia? Cine ne-a dat acea tragică, halucinantă retragere fără seamăn în istorie? Cine? Oamenii care au putut dezlega locomotive de la trenurile de răniți și să-i lase în drum în mijlocul iernii, în viscol, ca să-și salveze butoaiele cu vin sau cotețele cu păsări... Și totuși ei sînt în fruntea țării, iar eu, pentru că am denunțat și înfierat aceste nelegiuiri...

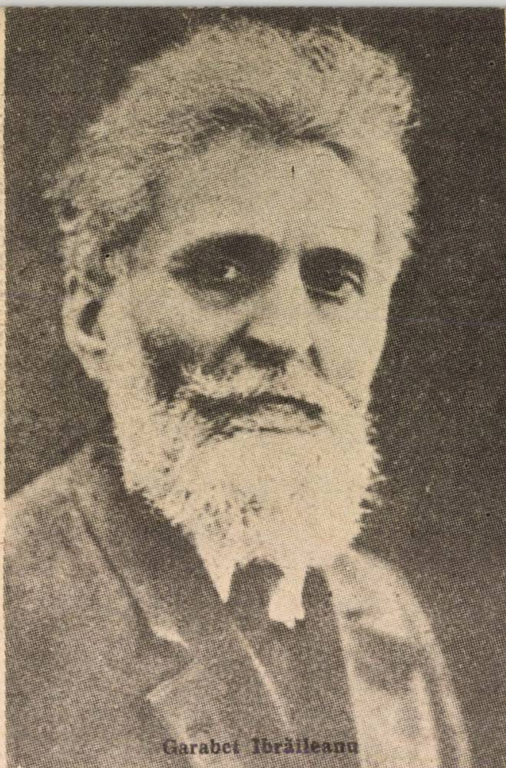
Ce poți să spui unui om crunt lovit? De atîtea ori cuvîntul nu ajută la nimic! Stam și-l priveam — și ochii lui aveau strălucirea lacrimilor... Cînd a izbutit să se stăpînească, a găsit o explicație și a continuat astfel:

— Dar, asta-i, ei nu s-au atins de Brătianu, acest cancer al țării, nu l-au făcut răspunzător de dezastrul țării, pe cînd eu...

. . . .

Pe Pătrășcanu l-am văzut fericit de două ori: întîia oară atunci cînd fiul său Lucrețiu, care tocmai se întorsese din Germania, unde își dăduse două doctorate — i-a dovedit că nu i-a înșelat speranțele ce pusese în el, că într-o zi, nu prea îndepărtată, va fi un om de mare valoare. — Amîndouă doctoratele le-a luat cu Magna cum laude. L-au felicitat toți profesorii lui... L-au considerat un element excepțional și-i prevăd un viitor strălucit. A scris și mai multe articole care au făcut vîlvă...

Mi-a spus și revistele în care i-au apărut articolele lui Lucrețiu, dar nu-mi mai amintesc din titluri decît un singur cuvînt: **Rundschau**, care desigur e prea puțin.

Garabet Ibrăileanu

N-am vorbit niciodată cu Lucrețiu Pătrășcanu. Nu știu cum a fost mai tîrziu, dar pe vremea aceea nu era deloc comunicativ. Eu nu l-am văzut decît serios sau încruntat — și părea că se ferește de lume ca de o lovitură. O singură dată ne-am strîns mîna. Atunci cînd D. D. Pătrășcanu ne-a prezentat unul altuia. Altfel ne salutam numai dînd din cap... Și ne întîlneam rar, acasă sau la „Adevărul literar", unde era și redacția „Vieții românești".

Într-un articol pe care Ion A. Brătescu-Voinești l-a scris pe atunci, el își explica ura lui Lucrețiu Pătrășcanu împotriva societății românești numai prin suferința îndurată în copilărie — în anii cînd a trăit și el nedreptatea făcută tatălui său exclus din învățămînt și stigmatizat ca trădător.

I-am dat dreptate lui Brătescu-Voinești. Nu este ușor pentru un copil să trăiască ani și ani sub un nedrept oprobriu. Și am înțeles că Lucrețiu nu putea să ierte suferința lui din copilărie și din adolescența sfărîmată... Ca și tinerețea lui netrăită, fiindcă ceas de ceas era hăituit ca o fiară de Siguranța statului.

L-am văzut a doua oară fericit pe D. D. Pătrășcanu în anul 1931, atunci cînd Lucrețiu a fost ales întîia oară deputat. Nerăbdător, m-a întrebat de-a dreptul:

— Ce zici de discursul lui Lucrețiu? Ce se vorbește în cercul dumitale?

Eram bucuros de bucuria lui. I-am răspuns:

— Că s-a ivit un mare orator.

— Sigur, va fi un mare parlamentar, un mare om politic. Numai de nu i-ar exclude pe comuniști din Cameră, după cum se zvonește... Dacă i s-ar da posibilitatea să-și consolideze situația... **Dacă măcar el ar putea să facă ceva pentru țară...**

Dar deși avusese mult de suferit de pe urma lui, Pătrășcanu era mîndru de Lucrețiu și se întreba mereu dacă va putea să facă vreun lucru bun pentru țară... În privirea lui și în glasul lui era aceeași întrebare către Destin: dacă Lucrețiu va avea mai mult noroc în viața care îl aștepta... decît a avut el, în viața care i se apropia de sfîrșit...

Pătrășcanu nu se gîndea la suferința lui, la descinderile și perchezițiile ce nu se mai sfîrșeau, ci la suferința nevestei sale, care era mereu cu inima sărită — și în veșnică așteptare — fie pentru o scurtă apariție a fiului ei, fie ca să primească un semn că este încă în libertate.

Auzeam mereu de urmăriri din care scăpase ca prin urechile acului, de descinderi, de percheziții. După una din ele am putut să văd casa răscolită, în curs de aranjare.

Și totuși — cu toate loviturile primite — soarta a fost nemiloasă cu Pătrășcanu — n-a trăit ca să vadă sfîrșitul lui Lucrețiu, în care vedea un mare reformator al țării noastre, sfîrșit sintetizat de Petre Pandrea în cuvintele: „A fost o tragedie. Să nu mai vorbim!".

Flacăra care ardea încă în Pătrășcanu a mai pîlpîit odată, pe vremea cînd i s-a tradus în limba italiană un volum de nuvele sub titlul **La Signora Cuparencu** și altul cu **Amintirile lui Constantin Casian.** La început a fost bucuros și mi-a spus:

— Știi? Mi se traduce două volume în limba italiană. O antologie din opera mea și **Amintirile lui Constantin Casian.** Niște cifre fantastice... Ceva nemaipomenit... 50 000 exemplare...

Dar bucuria i-a fost de scurtă durată și acea flacără, după cîte știu, s-a stins tot atunci și pentru totdeauna. Peste cîteva săptămîni mi-a mărturisit decepționat:

— Nu sînt mulțumit de volum. Traducătorul nu m-a întrebat și nu mi-a ales bucățile mele cele mai bune. Și nu-i exactă nici traducerea. Bunăoară, **Admiratorii**, echivalentul banilor este atît de greșit încît face schița de neînțeles. **Amintirile lui Constantin Casian** apar în format de revistă. Pe două coloane. Într-un tiraj mare, dar... Și nu mi se plătește nimic. Traducătorul mi-a scris să-i trimit douăzeci de mii de lei pentru editor. De unde să am eu atîția bani? Cineva mi-a dat sfatul să mă duc la Minister. M-am dus. Mi i-a dat ministerul și i-am trimis editorului suma pretinsă...

Oricît ai vrea să fie altfel, viața te fură. De aceea, în ultimii ani ai vieții sale, ne-am văzut tot mai rar. Ne întîlneam mai mult pe la înmormîntări... După sfîrșitul ceremoniei, obișnuit, plecam împreună.

Ultima înmormîntare, cea a lui Ibrăileanu, a avut loc într-o după amiază caldă, frumoasă, de martie din 1936. Pătrășcanu era îngîndurat, abătut. Multă vreme n-a scos un cuvînt și eu i-am respectat tăcerea. Mă gîndeam la vara cînd îi întîlnisem pe amîndoi la Văratec, la nesfîrșitele lor convorbiri din cerdac, la delicatețea infinită, emoționantă, cu care el avea grijă de Ibrăileanu, să aibă locul cel mai bun, să nu-l tragă curentul, să nu-l stînjenească nimeni cu ceva. Într-un tîrziu a exclamat:

— Unul cîte unul ne ducem toți! La anul poate că ai să vii la înmormîntarea mea!

Mi s-a părut că nu poate fi ceva mai absurd și i-am răspuns repede, privindu-l uimit:

— Cum se poate să aveți asemenea gînduri?

— Ce te miră? E firesc! a sunat răspunsul lui.

Și după o scurtă tăcere, cu resemnare, cu sfîșietoare resemnare:

— De-acuma trebuie să ne așteptăm și la asta!

Am căutat să schimb vorba. Am luat și alt drum. Am trecut prin Parcul Libertății în speranța că frumusețea zilei de început de primăvară, forfota, tinerețea din jurul nostru, îi vor schimba direcția gîndurilor. Dar parcă era străin de toate. Cînd ne-am despărțit, în poarta casei sale, vremea s-a întunecat deodată — soarele se acoperise de un nor trecător.

Și într-adevăr, după un an, mă duceam la înmormîntarea lui.

Constantin Pelmuș

GRIGORE HAGIU

INEDIT

azvîrliţi-mă repede, dar azvîrliţi-mă o dată

azvîrliţi-mă repede
azvîrliţi-mă repede
şi zeii o vor
dar azvîrliţi-mă o dată
în lănciile plopilor

azvîrliţi-mă repede
fie căldură fie ger
pe la vreo veche ogradă domnească
în grilajele ascuţite
cu săgeţi de fier

azvîrliţi-mă repede
soarele de o suliţă suie
acum puteţi vedea
puteţi găsi vreo doi trei pari
vreo două trei cuie

azvîrliţi-mă repede
conturele prind să se şteargă
se mai disting totuşi în întuneric
pe orizontul sîrmos
ţepoase firele de iarbă

azvîrliţi-mă repede
noaptea-i deplină
nu se mai vede om cu om
moarte cu moarte
în mohoreala sublimă

azvîrliţi-mă repede
dar azvîrliţi-mă o dată
în ce găsiţi mai tăios la-ndemînă
povestea cine zeilor cîtă este
să le-o mai spună

GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA

Grigore Hagiu:

«CE POATE FI MAI MINUNAT DECÎT ÎNCEPUTUL, DECÎT TINEREȚEA ?»

Grigore Hagiu are inițiativa.

— Cum se dă un interviu ?! Cum trebuie să procedezi pentru a te înfățișa publicului într-o lumină cît mai adecvată ?! Iată întrebările firești pe care și le pune orice creator înaintea oricăror destăinuiri (despre ele este vorba, nu ?) despre sine, mediul și timpul său. Se-nțelege, cu cît ai mai mulți ani în urmă, ai străbătut mai multe întîmplări, ai avut de a face cu mai mulți oameni, cu mai multe cărți pe care le-ai citit și scris, cu atît mai grea îți apare întreprinderea. Evenimentele au și ele viața lor, unele se estompează, altele devin mai pregnante, legenda își cere drepturile. Vorbim deci despre un „altul" și „alții" care își spun „povestea lor" ? ! Cu ani în urmă am „văzut" un interviu dat de Samuel Beckett radioteleviziunii franceze, pe o distanță de două minute, dacă nu mă înșel, timp fascinant în care, neclintit pe alba osatură a unui zid, în lumina oarbă a caniculei africane, scriitorul n-a făcut altceva decît să tacă, de dincolo de el și de lume : sta acolo singur și concentrat și uituc, un instrument al propriilor sale scrieri, un creion mare și deșirat, plin acum mai mult de uscăciune decît de sevă ; un semn la fila uriașei cărți unde avea și el, trecute lîngă numele lui, cîteva cuvinte, litere, semne : citiți-le, acesta sînt eu. Cu convingerea că am „tăcut" destul pînă acum, preț în cuvinte de două minute, dacă nu și mai bine, să încercăm să răspundem, și să ne răspundem, la cîteva întrebări.

— Edgar Papu vorbește despre generația din care faci parte în acești termeni : „Interesul meu s-a îndreptat asupra generației lui Labiș, pe care o consider pînă acum drept cea mai realizată". **Aprecierea e de prin 1975. Apoi :** „Șansa lor, în afara talentelor indiscutabile, a stat într-un fenomen de compensație, cum îi spune Adler, adică ei n-au avut maeștri, n-au avut **cărți** și pur și simplu au **izbucnit". Te recunoști în această caracterizare alături de alți scriitori ? O consideri îndreptățită și suficientă?**

— Remarca lui Edgar Papu (Dimov spusese, citez din memorie : „neavînd cărți, le-am inventat") este o foarte frumoasă metaforă critică. Văzută dinăuntru, mai în amănunt, ea suportă corectări, „izbucnirea", fără „cărți" și „maeștri" nefiind simplă, nuanțîndu-se de la caz la caz, perioada amintită lărgindu-și între timp granițele, cuprinzînd mai multe evenimente, mai mulți oameni. Voi reveni. Mai întîi, în legătură cu epoca respectivă, cîteva amintiri din studenție, cînd eminent profesor ne era Egar Papu, prin 1955. Împreună cu George Radu Chirovici ne cătrăneam de fiecare dată să ajungem la cursul de „universală", ținut într-o superbă sală a palatului Șuțu pe atunci, la prima oră, unde într-un timp fără durată, Edgar Papu scutura cu o infinită precauție și delicatețe și savantă, aproape visătoare pricepere, praful cosmic de pe marile opere spirituale ale umanității. Se vorbea despre Homer. Îl citisem și comentasem, împreună cu

prietenii, în multe nopți de insomnie strălucitoare. Și tot nu-l știam. O inteligență autorizată, egală în fervoare cu cea a unui Auerbach, dar mai puțin exclusivistă, îl repunea pe Homer, de drept, la începuturile culturii moderne europene, jalonînd, prin **Iliada** și **Odiseea**, cele două teme fundamentale : „războiul" și „călătoria". Profesorul puncta, în legătură cu evoluția artei (prilej de alte lungi discuții), faptul că privirii, cu nuanțele lipsă ale grecilor antici, sîngele, în orice ipostază, le apărea întotdeauna „negru". Homer însuși transcriindu-l invariabil astfel, în nota tragică a lirismului său, mărginire devenită spornică afirmare în planul emoției ; și lucru absolut miraculos, pe obrazul celui care ne vorbea, bărbierit în pripă în devremele dimineți, priveam cîteva proaspete urme de sînge viorii, un fel de probă materială a celor spuse despre biologic și estetic. M-am străduit, mai tîrziu, obsedat de ideea „sîngelui negru" al grecilor, să demonstrez că omul modern s-ar putea să beneficieze de o ascuțime neobișnuită a simțurilor sale, capabile să surprindă cîte ceva din tainele cele mai profunde ale lumii. Mirosul și echilibrul, premonitoare ale morții și cataclismului, n-au fost numai temele lirice ale cărților mele „Miazănoaptea miresmelor" și „Descîntece de gravitație". Să ne întoarcem la climatul mai general al epocii. Este adevărat, unii autori, dintre cei mai mari, erau interziși, din exces de zel sau chiar oficial, totuși cărțile lor circulau, dactilografiate sau chiar scrise de mînă. Vorbind despre poezie, Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu erau cunoscuți cel mai bine. Nu cred, dintre prietenii apropiați să fi fost vreunul care să nu-i fi citit și recitit. **Istoria literaturii** lui Călinescu circula cred la vedere și cu mai mult folos decît astăzi. Esenin era mai la modă decît în propria-i țară și păstrez și astăzi pe undeva un volum selectiv din opera lui (în traducerea lui Lesnea), pe foi dactilografiate și legate cu o panglică verzulie de cine știe ce studentă grijulie. Nu fac, firește, o listă de lecturi. Atrag atenția totuși asupra miracolului ce-l reprezenta cartea, asupra dragostei ce i-o purtam, asupra străduinței de a o găsi, cînd cu adevărat ne doream una, lucruri pe care cei care n-au fost tineri atunci le înțeleg mai greu. Era vremea schimburilor de cărți, nimeni nevroind să le vîndă, să le înstrăineze deplin. Țineam, de pildă, atît de mult la **„Golem"** de Meyrink, încît vroind mai deunăzi s-o împrumut cuiva m-am trezit că posed două exemplare, trase cine știe cum din circuitul acela rapid și spectaculos. Am mai făcut un ultim schimb, tîrziu, de plăcere, cu Ion Gheorghe: el mi-a dat „Groapa" lui Eugen Barbu, prima ediție, eu, „Mörike, Novalis, Hölderlin, Rilke", antologia de poezie germană a lui Philippide. Cît privește contactul direct cu marii poeți, lăsat la voia întîmplării, îmi lasă puține amintiri, mai mult indirecte. Petre Stoica îl cita mereu, puțin mai tîrziu, simbolic pentru acei ani, pe Dimitrie Stelaru, cu care își condimentase anii studenției. Pe alte căi, licean încă fiind, îl cunoscusem și eu pe Stelaru, care, ca om, nu-mi făcuse o impresie deosebită, fiind unul din rarii boemi taciturni, mofluzi. Interesantă mi s-a părut întîlnirea dintre Nichita Stănescu și Ion Barbu, care mi s-a povestit bineînțeles în aceeași noapte. Nichita, copt de emoție, a citit un poem, Ion Barbu (dovedindu-se un maestru și astfel) i-a luat manuscrisul și a exclamat cu blîndețe și cumpătare : „Ei, ia să ne împrietenim noi cu textul", recitindu-l. Multă vreme, căptușiți de ironie suavă, reluam poezii de-ale noas-

tre și de-ale altora, clasici în viață au ba, cu acel memorabil : „Ei, ia să ne împrietenim noi cu textul", accentuîndu-i bătrînește cuvintele.

— Fișa biografică din dicționarul scriitorilor înfățișează o viață studențească agitată în dreptul numelui lui Grigore Hagiu. Ai fost și la Școala de literatură? Ce știi despre ea, ce însemna pe atunci, în epocă, în mintea scriitorilor, această școală? Ce consecințe bune (și rele) a produs?

— Între 1950, anul debutului meu în „**Scînteia tineretului**", cu o poezie reprodusă și de „**Scînteia**", și 1962 data la care mi s-a tipărit primul volum, „**Autoportret în august**", de E.P.L. mi s-a întîmplat felia de viață cea mai agitată, mai plină. În acest răstimp am terminat liceul, fusesem respins cu succes de Școala de literatură, unde mă prezentasem drept „dramaturg", intrasem și fusesem dat afară (pentru mai mare siguranță și din U.T.M.) de la Institutul de cinematografie, reintrasem și fusesem dat iarăși afară de la Filologie (de data asta nu pentru „abateri grave de la morala proletară", cum se spunea pe atunci invențiilor de vină, ci, mai nou și simplu, pentru „absențe nemotivate"), lucrasem un an de zile la ziarul regional de partid „**Drum nou**" din Brașov. Am practicat, cu intermitențe, tot felul de meserii, de care îmi dau cu uimire abia acum seama : activist U.T.M. la sate ; descărcător-încărcător de fructe și legume în Obor, de lemne la un depozit pe Grivița (mirosul verzei putrede și-al lemnului proaspăt tăiat !) ; legător și puitor de fașine împotriva alunecărilor de teren prin ripile natale ; însoțitor de inginer topograf (adică eu prin bălți, cu stacheta, el pe maluri, cu teodolitul) ; achizitor la D.A.C. (nici lîna nu era mai brează decît varza) ; figurant de teatru ; însoțitor de convoi de grîne în Bărăgan și pe urmă, retrogradat, simplu încărcător de saci pe mașină ; instalator calificat de calorifere (un bloc nou, unul din primele, de pe strada Mihai Eminescu, are căldura, cît o are, datorită și mie) ; săpător la Casa Scînteii, Lotul B (adică cel din centru), nu departe de biroul meu de astăzi, de redacția revistei „**Luceafărul**". I-am cunoscut, în acei ani de neuitat, pe mai toți scriitorii care au astăzi în jur de 50 de ani. Am fost și am rămas prieten cu cei mai mulți dintre ei, de asemeni. Cîteva cuvinte insă, acum, despre ce au însemnat, pentru mine, poezia, fapta de a deveni persoană publică. După ce am fost publicat de „**Scînteia**", cineva din conducerea ziarului a dat un telefon, s-a interesat de soarta mea, de originea mea socială, dacă sînt sau nu fiu de „țărani săraci", cum scriseseră ei, după ureche și necesități, în dreptul numelui meu. Bineînțeles, așa e, se poate să fie altcum, a confirmat graseind directorul liceului pe graseierea redactorului, chemîndu-mă imediat la el, făcîndu-mă de fiu, erijîndu-se în tată, și de ce umblu eu cu „șoaldele" și nu-i spun lui că sînt fiu de „țărani săraci", îi aduc tot felul de acte aiurea pe la secretariat, în loc să-mi încasez bursa ce o merit pe luni de zile în urmă. Deși „mijlocaș" cu acte în regulă, m-am trezit „sărac" fără drept de apel, dar cu o bursă ce-mi asigura casa și masa la un internat, vitale pentru mine. Și tot pentru că publicam, asemeni altor confrați, pentru a nu mai încurca fantomele pe coridoarele revistelor din București, am fost angajat și trimis la ziarul din Brașov să fac bine să învăț ce-i viața și să rămîn pe-acolo pe unde oi învăța-o mai bine. La data cînd am ajuns în Brașov, toată noaptea, în piața centrală au lucrat buldozerele din greu, înverșunate, pînă în pustietatea zorilor, la dărîmarea unei statui devalorizate. Cîteva zile încă, în timp ce, jos, în piață, dărîmătura din centru fusese nivelată cu pămînt, ciosvîrtele contorsionate de beton și fier cenușiu din margini, cele smulse cu și din rădăcini, încărcate și duse, departe, sus, pe costișa muntelui, scris cu arbori, numele împricinatului mai dăinuie fastuos de limpede și de nelalocul lui, pînă cînd, nu la o oră anume, nu-l mai zări nimeni, risipit în seninul de sticlă al munților. Peste puțin timp îmi apărea primul meu volum de versuri.

— L-ai cunoscut pe Nicolae Labiș. Ce ne poți spune despre el? Ai conștiința apartenenței la o generație literară? Această generație se poate numi generația Labiș?

— Cînd spunem „generația Labiș" înțelegem „spiritul Labiș", ultimul termen definind într-adevăr o constantă literară. În îmbîcseala anilor '50, Labiș a deschis o fereastră, lăsînd să intre aerul tare al realităților naționale. Era și el un „descult", un „potrivitor de cuvinte", bîntuit de îndrăzneală și melancolie deopotrivă, suflet robust complăcîndu-se în irealitate, un „ștrengar tragic", pentru a-i folosi cuvintele. Marea frapantă a poeziei lui a fost introducerea unei gîndiri politice directe, angajarea cu patos în problematica unei atît de noi orînduiri, de unde mirosul versului său, păstrat încă, de sulf, minereu topit și metale date proaspăt pe cuțite, propriu genezelor. În plan strict estetic, turul său de forță a constat în realizarea, în spirit eminescian, a unei poezii ce părea să-și fi istovit izvoarele. N-aș vrea să fac din Labiș un zeu. Era un tînăr personaj al vremii sale. Cu destule ambiții, orgolii și metehne. Nu mă refer la simpatica boemă. Nu. La atitudinea scrisă. Marota, vehiculată și astăzi, acum jalnică și fără ecou, foarte periculoasă și cu mare priză pe atunci, „dacă te legi de mine, de versurile mele, te legi de partid", i-a stat și lui, naiba știe cum, în peniță. Nu-i scuză nici faptul că i-au suflat alții cuvintele, dacă nu i le-au și scris, nici că nu știa ce face. Semnătura era, negru pe alb, a lui. Unică și tragică într-adevăr a fost postura lui de mai tîrziu, la aceeași revistă, cînd versurile care i se plăteau fără a fi publicate, cunoscute însă de toți cei care trebuiau să le cunoască, l-au desemnat drept ins primejdios. Nu era urmă de moft în ce spunea el pe atunci, anume că vrea să plece la el acasă, în munți, la pădurarii lui, în așteptarea unor zile mai bune. Știa ce spune. De-ar fi făcut-o ar fi trăit poate și astăzi, și ar fi scris, incontestabil ar mai fi scris, cum ar fi făcut-o, dacă mai trăiau, și Ivasiuc și Preda și Mazilu, alte trei mari pierderi de conștiință ale literelor românești. Moartea lui Nicolae Labiș a fost moartea tinereții unei întregi generații. Trebuia trăit într-o altă lume și într-un alt fel. Apăruse „ Cîntare omului" de Tudor Arghezi și lumea părea și trebuia să-și reintre în țîțîni. Scriitorii pe care mi-i evocă numele lui Labiș, cei pe care i-am întîlnit cel mai adesea în preajma lui și trăiesc și astăzi, și-l amintesc foarte bine. Covaci, Raicu, Mandric, Țic, Mugur, Tomozei, Cosașu (ce bine mi-ar fi părut să pot spune și Mazilu) își amintesc „stilul Labiș", cînd cu mustață, cînd ras în cap, cînd în baston și tîrșiind piciorul, gen „Tăunul". Eu însumi l-am văzut, la o oră de catedră militară (atunci am aflat că sîntem colegi, cum aveam să aflu, la exmatriculare, că mai fusesem și cu Fănuș Neagu și Ion Băieșu), apărînd, cu toate gesturile, ținuta și salutul de rigoare, într-un echipament cvasimilitar, cine

știe de pe unde căpătat : cizme, manta, chipiu. Nu despre astfel de lucruri vreau să povestesc. Nu. Despre cu totul altceva. Mă aflam, împreună cu alți cîțiva inși (printre care, desigur, Mugur, prietenul care mă recomandase poetului) și adăstam, cum se spune, la un pahar de băutură, dat cu generozitatea-i recunoscută, „în cont", cum aveam să aflu mai tîrziu, de Labiș (poetul exercita o adevărată fascinație asupra chelnerilor, de orice vîrstă și grad, îi vrăjea, cu autoritate, pur și simplu, deși nu era totuși decît un puști), vorbeam de una, de altele, cînd mi-a răsărit [...] și-am exclamat că miroase a moarte, repetînd cu încăpățînare imbecilă, spre mirarea comesenilor. Labiș a murit în același an. Mai tîrziu, încercînd să-i recompun amintirea, mi-am adus aminte de o altă scenă, premergătoare acesteia, cînd, încercînd să-i ghicesc în palmă (era la modă : epocă tulbure), m-am oprit fără cuvînt, văzîndu-i liniile fundamentale scrise net numai pînă la jumătatea lor normală. Și m-am gîndit că i-am „văzut" și „mirosit" moartea. Am scris, de nenumărate ori, despre liniile vieții, dar nu în această viziune. Despre obsesia detectării morții la cei vii încă, prin miros, am tipărit o carte, am mai amintit-o, „Miazănoaptea miresmelor". Ea a pornit de la scena descrisă mai sus. Și iată cum arată ea într-o strofă : **„ecoul strîmb îmi spuse / nu-i decît piciorul / dar fie chiar piciorul lui isus / cel nespălat și neuscat / în palida fosforescență-a părului mariei / tu ești atoatepurtătorule de duhnet / arătat / adolescentule cu laurii abia înmuguriți / după urechile de lapte".**

— După o jubilație extraordinară față de poezia generației Labiș, o parte a criticii a trecut cu vremea într-o poziție de rezervă și chiar de ostilitate. Care presupui că sînt resorturile acestei „atitudini critice" ? O încercare de „direcționare" normativă a liricii de azi ?

— Nu fac nici o deosebire între critici și restul scriitorilor, cînd este cazul, îi citesc cu aceeași plăcere cu care citesc orice altă literatură bună, arta lor ține tot de miracolul existenței. Instituindu-se cu de la sine putere, drept conștiința de sine a unei literaturi, criticii au realizat o metaforă nemuritoare. Unii au luat-o de bună și nu pregetă să ți-o amintească la tot pasul cu înverșunare. Conștiința unei literaturi, într-o mai mică sau mai mare măsură, uneori într-o foarte mare măsură, o au scriitorii, și criticii nu sînt altceva decît tot niște scriitori dacă, nu-i așa, îmi permiteți, asta nu li se pare prea puțin. Infailibilitatea, intransigența, jocul de-a puterea, înnegurarea orizontului cu stăpînitori și stăpîniți par să aducă aminte de amarnice și revolute vremuri, ba chiar aduc aminte. Criticii care mai cred și astăzi că de n-ar fi fost ei, să ne bage fițuica dătătoare de viață în lutul capului, am golemiza la infinit, s-au rărit și scumpit la preț, au trecut pe alte mașini, cu ucenici cu tot. Sperietura cea mai mare a unora dintre criticii actuali este că anumiți autori le-au scăpat de sub control și fac tot felul de năzbîtii primejdioase. Autori, altădată de geniu, au devenit biete umbre rătăcitoare, dacă nu mai rău. Și cum unii o țin băț cu morala, fiecare carte iese de sub teascuri însemnată : asta da, asta nu ; asta da, asta nu... Încep nesfîrșitele, vizibile sau invizibile, dispute. Săbiile încrucișate, cu oricît de bune intenții, deasupra unei cărți, nu fac decît să o desfigureze. Fără a-l aminti, într-o ordine riguroasă a discuției, cazul Nichita Stănescu îmi atrage atenția, mă obligă să iau o atitudine. Nichita Stănescu nu a fost cîndva, ci în-

Grigore Hagiu fotografiat în ziua în care împlinea 50 de ani ● La festivitatea înmînării Marelui premiu al revistei „Luceafărul" : Grigore Hagiu, M. Ungheanu, Mihnea Gheorghiu, Nicolae Dan Fruntelată ● Împreună cu Gh. Pituț ● În sala mare a redacției alături de Simion Mihuță, Radu Cârneci, Matei Gavril, V. F. Mihăescu

totdeauna și mai ales acum, un mare poet. Inegalitățile fac parte din însăși structura sa dureros alcătuitoare. Nu la o diminuare a temelor asistăm, ci, dimpotrivă, la o concentrare a lor ; peste tot mai multă dar labilă materie, mai singular, însă definitiv spirit ; nu mai citești, te afli într-o existență. Este cazul oare, tocmai acum, să ignorăm aceste lucruri ! ? Acum, cînd prin Nichita Stănescu, poezia românească începe să fie recunoscută în lumea întreagă, începe, în sfîrșit, să se urnească, iată, cu bine și cu mari șanse de a-și ocupa locul ce i se cuvine pe drept ? ! Nu ne tăiem noi singuri oare craca de sub picioare ? ! Nu vreau să învinuiesc pe nimeni. Atrag numai atenția asupra unei probleme la care am meditat.

— Generația din care faci parte are un trecut și o istorie. Ce este viața unui scriitor de la înălțimea timpului scurs, a experienței acumulate ?

— Viața unui scriitor este un miracol. Ceva de o extremă fragilitate și primejdie se petrece cu el în fiecare clipă. Cu oricîte menajamente, cu oricîte precauții te-ai purta, nu poți să fii sigur niciodată dacă, fără să vrei chiar, n-ai produs cumva o mică dar ireparabilă fisură. N-o să știm să ne purtăm decît cu delicatețea puțin iresponsabilă a celui în necunoștință de cauză față de scriitori. Nicolae Labiș a fost, înainte de formularea lui Marin Preda, unul din „marii singuratici", deși trăia în plinul tumultuos al spectacolului vieții. Avea căderi bruște în sine, de totală opacitate, pînă la spaimă, de tot ce era în jur, de transă socratică. Alteori, uluitor de dominant, se impunea cu ușurință și mîndrie, devenea „osie a lumii". L-am auzit recitind prima oară, într-o rece sală de marmură, **„Moartea căprioarei".** Altă voce. Alt om. Un îndirjit. Devastat de propria-i menire. Piatră împădurită de cuvinte. Marin Preda (nu știu de ce simt nevoia să-i apropii) era și el un „mare singuratic". Se comporta de parcă, singur fiind, ar fi făurit mereu din orice fleac o jucărie de geniu. Nu-i ignora pe ceilalți. Îi atrăgea pur și simplu pe ceilalți în jocul lui nebăgîndu-i în seamă. Purta cu el întotdeauna o grădină mirifică în care te-ar fi lăsat să intri cu bucurie dacă asta i-ar fi stat în puteri, nu l-ar fi depășit pe el însuși, într-o legendă despre care intuia ceva dar nu o putea tălmăci. Cordialitatea și morozenia lui aici își aveau sorgintea. Dar cine poate suporta prea multă singurătate?! În mod cert, pe el, pe Marin Preda, asta l-a distrus. Într-o bună dimineață, aflîndu-mă cu Pavel Aioanei într-o cameră din apropierea celei a lui Marin Preda, ne-a bătut la ușă, cu discreție, șoferul editurii Cartea Românească (editură care ar trebui să se cheme Marin Preda, cum i s-a spus, i se va spune familiar și de aici încolo) întrebîndu-ne dacă nu știm nimic de „domnu Preda", avea oră fixă la care trebuia să vină să-l ia neapărat, și dînsul nu răspunde, deși portarul nu l-a văzut ieșind. M-a cuprins un soi de disperare. Știam copilăreasca lui comportare cu pilulele. Știam ce i se poate întîmpla. L-am alertat pe Valentin Șerbu. Acesta pe Mircea Dinescu. S-a spart ușa dar Marin Preda nu era înăuntru. Cîteva clipe mai tîrziu, cu miopia lui luminoasă, bîjbiia lemnul și fierul, „mi-ați distrus yala", repeta la infinit, cu o durere și o preocupare nelumești, dintr-un loc foarte îndepărtat, dintr-o altfel de baie dostoievskiană, nu mai puțin grotescă și teribilă. Ceea ce nu s-a întîmplat atunci s-a întîmplat ceva mai tîrziu. Sau cine știe ? Premonițiile sînt mai zguduitoare decît realitatea însăși, conțin mai mult adevăr, mai multă și neoprită spaimă, și în astfel de cazuri, ea, spaima, contează.

— Dacă ar fi să te oprești la fenomenul singular sau straniu al experienței tale literare, la ce te-ai opri ?

— Viața obștei noastre este unul dintre cele mai „singulare" fenomene. Multă vreme s-a crezut că, odată ajuns în conducerea Uniunii, ai și devenit un scriitor important, calitatea respectivă asigurîndu-ți toate avantajele posibile. (În treacăt fie spus, în alte țări, o funcție de răspundere înseamnă o datorie cetățenească și-atît ; oricum, mai multă bătaie de cap, o rupere de la masa de lucru.) Și invers : dacă ai fost și nu mai ești la cîrmă, te-ai ars, ai devenit un nimenea. Scriitorii sînt și rămîn scriitori indiferent de funcțiile pe care le ocupă. Nu trebuie să fii neapărat geniu pentru a reprezenta scriitorii. Să ai un solid simț al echilibrului însă, da. Nefericta dispută dintre Macedonski și Eminescu este marea rană națională a literaturii noastre. Ea a fost, după cum se știe, perpetuată de autori la fel de iluștri. În materie de certuri între scriitori, literatura română dispune de un material atît de bogat încît nu poate decît să ne pună pe gînduri. Este acesta un semn al vitalității ei ? Dacă scriitorii acestor ani ar fi capabili să pună capăt problemei, și eu cred că ei pot, n-ar fi destul pentru a sublinia aportul de civilizație cîștigat într-adevăr în epocă ? Nu s-ar putea lichida starea aceasta de tensiune care nu duce la nimic bun ? Pînă cînd oare, dacă ești prieten cu un scriitor nu mai poți fi și cu altul, și dacă ești cu acel altul nu mai poți fi și cu acel celălalt, și dacă nu dai nici unuia atenție, amîndoi, de data aceasta, încep să te deteste ? ! Cu ani în urmă, cu totul întîmplător, am asistat la „demascarea", să-i zicem literară a unui prozator cam de aceeași vîrstă cu mine. Procesul a fost deschis de către un activist care făcea deservicii în materie de literatură partidului. Se dădea curs, spunea același, unor scrisori de a căror autenticitate el ne asigura cu toată sinceritatea. Poveste veche. Sala unde s-a ținut ședința era a Casei scriitorilor. Prozatorul se numea D.R. Popescu, actualul Președinte al Uniunii.

— Labiș a lăsat moștenire colegilor săi deviza „luptei cu inerția". Cum s-a achitat generația literară din care faci parte de acest testament moral ?

— Am vorbit foarte mult despre o epocă a începuturilor, a tinereților. Dar ce poate fi mai minunat decît începutul, decît tinerețea ? Ce-aș vrea să mai adaug ? Atît. Să am timpul favorabil pentru a-mi putea „trata temele", cum spunea, printre ultimele sale cuvinte scrise, cel citat atît de des aici, Nicolae Labiș.

M. Ungheanu

ZILE FIERBINȚI

UNIREA CEA MARE ȘI VEȘNICĂ A TUTUROR ROMÂNILOR, DE LA 1 DECEMBRIE 1918, AȘA CUM S-A REFLECTAT ÎN OGLINDA PRESEI DIN EPOCĂ. FAPTE ȘI ÎNTÎMPLĂRI CUNOSCUTE ȘI MAI PUȚIN CUNOSCUTE CARE DAU STRĂLUCIRI NOI, DUPĂ APROAPE ȘAPTE DECENII, ACELEI FILE DE AUR DIN EPOPEEA NAȚIONALĂ.

1918
1 DECEMBRIE
1985

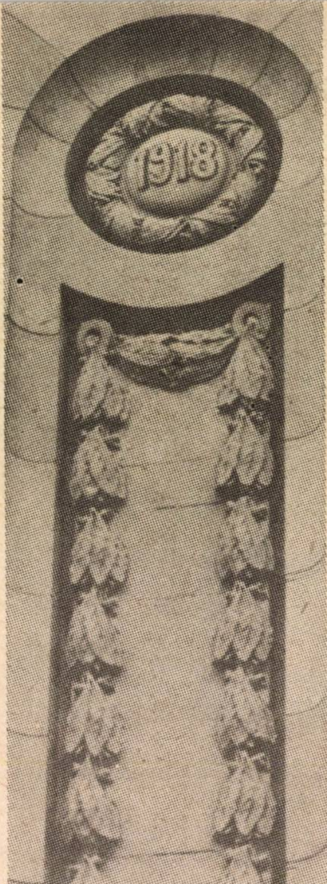

ȘA DUPĂ CUM FIECARE POPOR ARE O ZI NAȚIONALĂ, CRED CĂ SE POATE VORBI ȘI DESPRE EXISTENȚA UNUI AN NAȚIONAL. Bunăoară, 1777 la americani, 1789 la francezi, 1917 la ruși — sînt ani atît de plini de evenimente, atît de bogați în **„zile fierbinți"**, încît ai senzația că ziua națională a fiecă-

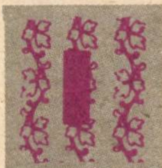
ruia dintre aceste popoare nu poate, prin ea însăși, să explice fantastica derulare a evenimentelor, dinamica excepțională a tuturor întîmplărilor, ca și succesiunea lor de o rapiditate fără precedent. Firește, o zi națională are putere de simbol și tocmai în aceasta stă măreția ei — dar pot oare 24 de ore, fie ele și **„ore astrale ale omenirii"**, cum le numea Stefan Zweig, să-și asume răspunderea uriașă a unui an întreg ? În istoria românilor, un astfel de an, național în toată puterea cuvîntului, din prima pînă în ultima secundă, a fost 1918. Pentru că atunci, poporul român și-a văzut împlinit idealul suprem al existenței sale istorice: unitatea națională, care este suma tuturor libertăților primordiale, și mai mult decît atît!

Referindu-se la însemnătatea epocală a Unirii de la Alba Iulia, președintele **Nicolae Ceaușescu** — al cărui glorios destin l-a făcut să vadă lumina zilei chiar în zorii acelui an eroic, 1918 — spunea : **„Desfășurarea evenimentelor istorice demonstrează în modul cel mai categoric faptul că Unirea nu a fost efectul unei întîmplări, rodul unei simple conjuncturi favorabile sau al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărîtoare a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă dreptate națională, realizarea unei concordanțe legice între realitatea obiectivă și drepturile inalienabile ale poporului, pe de o parte, și cadrul național cerut cu stringență de aceste realități. Tratatul de pace încheiat ulterior n-a făcut decît să consfințească starea de fapt existentă, situația creată ca urmare a luptei maselor populare din România și Transilvania, a întregului nostru popor"** (în „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate", vol. 17, Editura Politică, 1979).

Pătrunzătoare analiză dialectică, efectuată de un adînc cunoscător al istoriei naționale, de un om care la rîndul său avea să fie chemat de această istorie să apere integritatea acelei memorabile Uniri și să-i continue lucrarea. Au apărut, de atunci și pînă astăzi, lucrări fundamentale pe această temă, atît în România cît și în străinătate. Evenimentele sînt binecunoscute și, practic, nu mai există nici un aspect de fond care să nu fi fost descifrat, elucidat, popularizat. Ceea ce propune autorul rîndurilor de față este o cronică ceva mai alertă a în-

tîmplărilor de atunci, așa cum se încheagă ea din paginile presei române și, pe alocuri, internaționale. Așadar, cum se pot vedea astăzi episoadele premergătoare Unirii, dar și acelea imediat următoare, la lumina îngălbenită de vreme a bunei, minunatei prese românești ? Este de prisos să mai precizez că e vorba despre o selecție personală (deci subiectivă) a informațiilor și că anecdotica își are aici partea sa de glorie. Iată deci, la „prezentul istoric", un florilegiu de secvențe încă atît de vii, dsprinse din mai multe ziare și reviste ale epocii, risipite cu dărnicie prin cîteva orașe de frunte ale țării — orașe ce pot fi considerate azi Capitale ale Unirii.

NCONTESTABIL, CHEIA DE BOLTĂ A UNIRII A FOST BĂTĂLIA DE LA MĂRĂȘEȘTI — pentru că acolo, mai cu seamă acolo, românii au scris cu stropii de sînge în vîrful baionetei proclamația lor de unitate și libertate. Actul de la 1 decembrie 1918 nu a fost rezultatul politicianismului, ci încununarea unei suite impresionante de lupte propriu-zise, care și-au aflat în eroismul de legendă de la Mărășești expresia supremă.

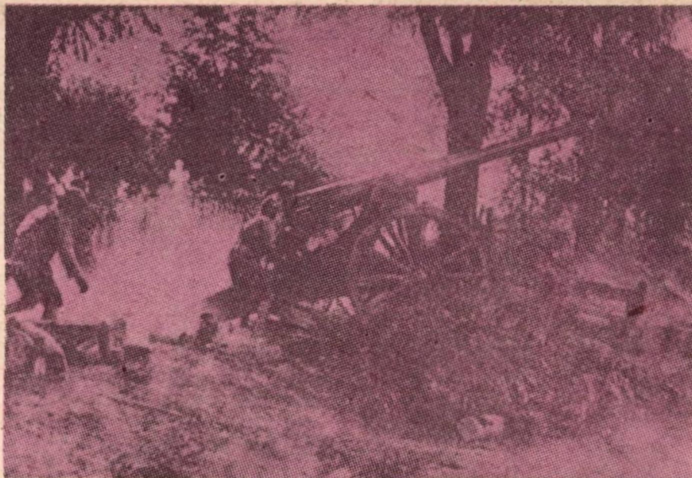
În ziarul **„Țărănimea"** din Sibiu, găsim la 7 ianuarie 1920, o „Colindă" neasemuit de frumoasă, din care reproducem : **„Colea, colea, după deal / După deal către Ardeal / Soare-mi pare că răsare / Cu lumini strălucitoare / Dar nu-i soare lucitor / Ci e badea luptător / Cu armură-mpărătească / Și-i pornit să biruiască / Să ne facă țara mare / Pentru neam încăpătoare"**. Și pentru că despre eroismul propriu nu-i bine să vorbești chiar tu, să dăm cuvîntul unor publicații străine.

„Le Gaulois" : „Românii continuă a înainta cu o încredere desăvîrșită în succes. Fără ca acest curaj deosebit să ne surprindă, noi aducem salutul nostru fraților români, care sînt adevărați eroi".

„Excelsior" : „Poporul francez urmărește cu adîncă simpatie și cu speranțele cele mai depline valoroasele sforțări ale acestui eroic popor ce merită o soartă mai bună. Incontestabil, această victorie (Mărășești — n.n.) dă României toată încrederea și toate speranțele".

„Manchester Guardian" : „Armata română reorganizată luptă fără răgaz pentru a-și apăra pămîntul patriei și în același timp aduce servicii imense aliaților. Rezultatele acțiunii sale se vor aprecia încă mult timp după război".

„Morning Post" : „Armata română nici nu s-a clintit măcar din fața dezastrului din Galiția. Ea, din contră, a luat ofensiva pe frontul românesc, respingînd cu vitejie atacurile germanilor. Nu se poate aprecia încă mărimea succesului ce s-ar fi putut obține dacă armata 9 rusă n-ar fi fost obligată să dea înapoi, pentru a păstra legătura cu armatele de la nord. Acest episod constituie o victorie mare pentru aliați, fiindcă nicăieri germanii nu și-au ajuns scopul sau atins obiectivele. Eroismul trupelor române a fost cu atît mai măreț cu cît lupta se dădea în condițiuni cu totul rele și descurajatoare. Propaganda germană lucra intens, iar știrile îngrijorătoare și alarmante din Rusia mențineau în populația civilă o panică neîncetată. Ofensiva română constituie un record de răbdare și de curaj, foarte rar atins de cineva în acest război. Prestigiul armatei române a fost complet restabilit și ea și-a cîștigat

Baterie română de 105 mm în acțiune pe frontul de la Mărășești (1917)

gratitudinea și admirația tuturor aliaților".

„Corriere della serra": „În reînălțarea moralului trupelor ruse, armata română, admirabil organizată și inspirată de cel mai puternic spirit războinic și patriotic, despre care a dat atîtea probe, a avut un rol important. Din punct de vedere al acțiunilor militare, ca și din punct de vedere moral, armata română stă azi alături de puternicele armate aliate din occident".

„Liverpool Daily": „Lupta splendidă pe care românii o dau contra austriecilor și germanilor însuflețește pe orice soldat".

„The Teacher's World": „Nu s-a recunoscut suficient ce succes într-adevăr uimitor a avut România, respingînd pe Mackensen, care vroia să pătrundă pînă la Odessa și Marea Neagră. Pînă acum, mica Românie a reușit literalmente să apere Rusia și ea a avut succesul cel mai remarcabil în vara aceasta".

„Morning Post": Renașterea armatei române este una dintre minunile războiului".

„Jiznii Krai": „Armata română a renăscut ca și Phönixul din cenușa sa (...). Românii sînt bravi și se luptă ca leii".

„Yorkshire Herald": „Partea pe care România a luat-o în război este un record neîntrecut de martiraj și de vitejie".

În „Telegraful Român" avea să fie publicată (11 martie 1920) lista victimelor înregistrate pe front, în acel carnagiu unic pînă atunci în analele umanității: **„În sîngerosul război pornit cu atîta nesocotință de Puterile Centrale s-au prăpădit mii de oameni, tineri și vîrstnici, care ar fi adus mari foloase țării lor și omenirii întregi. Iată cum se prezintă în cifre, uriașa jertfă. Au murit în anii războiului din 1914—1919: 1 345 000 soldați francezi; 835 000 soldați englezi; 569 000 soldați italieni; 800 000 români; 51 000 soldați americani; 38 120 soldați belgieni".** De observat că nu sînt cuprinse victimele din populația civilă, precum și faptul că România ocupa locul al patrulea pe națiuni, același loc pe care avea să-l dețină și în cadrul coaliției antihitleriste, după un sfert de veac.

Referindu-se la capitularea germanilor pe teritoriul românesc, același ziar scria, la 7/20 decembrie 1918: „Generalul Mackensen, dimpreună cu generalul Koch, aghiotantul său, care s-a făcut atît de odios în București, s-a predat autorităților franco-române la Sibiu, lunea trecută. Armata germană, care a încălcat condițiile armistițiului, aflîndu-se încă în țară inamică după termenul fixat de armistițiu, a fost capturată și dezarmată și va fi internată în Bulgaria. Mackensen, dimpreună cu Koch, vajnicul său aghiotant, vor fi transportați la Constanța și de aici la Marsilia, urmînd a fi internați în Franța". Același eveniment este consemnat astfel de **„Alba Iulia"**, organ al Proclamării Unității Naționale, la 10/23 decembrie 1918: „În sfîrșit, armata lui Mackensen, acest cîine pe care nu-l va uita nicicînd România, căci i-a supt 2 ani și mai bine toată sudoarea, a pus pușca jos. Cei 170—180 mii de soldați au umplut toată țara, pășesc triști, nu cu pieptul scos și mîndri ca mai înainte, parcă merg în urma mortului". Tipologii și tipologii! Ardelenii prezintă cu gravitatea caracteristică această chestiune, în vreme ce oltenii o tratează cu umorul lor sprintar și nedezmințit, publicînd în **„Dacia"** din Craiova, în 9/22 decembrie 1918, această epigramă către Mackensen: **„Vestitul spărgător de fronturi / Se poticni la Mărășești / Căci oastea lui se sparse toată / De piepturile românești / Și pentru ca să-și țină faima / Și numele nepieritor / În biata Țară Românească / Rămase simplu... spărgător!".** Autorul, avocatul Ilie S. Petrescu, precum și această epigramă mai puțin obișnuită, dar scăpărătoare, pot figura cu cinste într-o antologie a umorului românesc. Să revenim însă la problemele serioase ale epocii și să desprindem, din aceeași prestigioasă pupublicație a Sibiului, **„Telegraful Român"** (numărul din 17/30 decembrie 1918) o imagine a jafului crîncen pe care l-a suferit România în anii ocupației: **„În timpul celor 2 ani de ocupație, armatele inamice au jefuit tot ceea ce puteau să jefuiască în această țară. În afară de rechizițiile de tot felul am avut de suferit însemnate pierderi în animale. Lipsa de carne în Germania și Austria a fost satisfăcută prin tot ce s-a putut expedia din România. Din datele făcute de revista «Analele statistice și economice» rezultă următoarele pierderi de animale în timpul ocupației: 83 000 cai, 1 450 măgari și catîri, 220 500 vite cornute, 31 700 porci, 1 463 000 oi și 41 000 capre. Valoarea acestor animale se ridică la suma de 465 000 000 lei".**

MARE DURERE ERA ÎNSĂ ARDEALUL, care zăcea de sute de ani sub jug străin. Înainte de a trece la reproducerea și comentarea informațiilor de presă propriu-zise privind Unirea de la 1 Decembrie, aș dori să prezint cîteva elemente mai puțin cunoscute, desprinse dintr-o carte rarisimă. Este vorba despre **„Suferințele din Ardeal"**, de **Vasile Stoica**, tipărită în Bucureștii anului 1916. Încă din titlu, scris cu litere roșii, tremurate, din care picură sîngele, ne dăm seama ce ar putea conține lucrarea.

Nu îmi propun decît reproducerea cîtorva informații din

Anexă, reunite sub genericul **„Un mănunchi de isprăvi de-ale autorităților și justiției ungurești. Iunie 1897-Aprilie 1913“** Dintre acestea, am selectat cîteva atrocități care frizează grotescul, într-o manieră grăitoare pentru trufia și iresponsabilitatea cu care înțelegeau guvernanții maghiari să reprime simțămintele populației majoritare a Ardealului, românii.

Adunarea populară din comuna Borșa (Maramureș) unde locuitorii și-au manifestat hotărîrea unanimă pentru unirea cu România

1897, 8 iunie — Dr. N. Nilvan și Vasile Dragoș din Șomcuta Mare sînt osîndiți la cîte 1 300 coroane amendă pentru că au cîntat românește imnul împărătesc „Gott erhalte !“.

15 octombrie — V. Morar, preot în Ciufud (comitatul Alba de Jos) e osîndit în Cluj la 18 luni temniță și 600 coroane amendă ; Simion Crăciun, învățător, la 1 an temniță și 400 coroane, iar Ion Simu, student la teologie, la 6 luni temniță și 200 coroane amendă pentru că au cîntat **„Deșteaptă-te, Române !“** și **„Doina lui Lucaciu“.**

1898, 13 decembrie — Dr. Vasile Lucaciu e condamnat să plătească 553,94 coroane cheltuieli pentru că jandarmii i-au păzit casa.

1899, 20 ianuarie — Dimitrie Palcu din Curtici (comitatul Arad) e condamnat la 3 luni temniță și 100 coroane amendă, fiindcă a strigat : **„Jos Ungurii !“**, iar Petru Drăgoi și Ilie Ștefănescu la cîte 8 zile temniță pentru că au cîntat **„Doina lui Lucaciu“.**

1900, 10 februarie — 24 flăcăi din Săliște sînt pedepsiți la cîte 12 zile, laolaltă 288 zile temniță, pentru că au purtat brîie tricolore.

26 septembrie — studenții G. Novacovici și I. Scurtu sînt osîndiți la cîte 10 zile temniță și cîte 10 coroane amendă **pentru că au pus o coroană de flori pe mormîntul lui Iancu.** Curtea de apel a ridicat pedeapsa la cîte 2 luni temniță.

1902, iulie — în Balinț (comitatul Caraș-Severin) întru întîmpinarea protopopului care venea să sfințească biserica cea nouă, au ieșit călăreții avînd cîteva stegulețe tricolore. Jandarmii i-au arestat aproape pe toți. A început apoi **o goană nebună după tricolor printre oameni.** Fără pic de sfială au intrat în biserică înarmați și cu pălăriile în cap, apoi pe ușa împărătească chiar și în altar, scotocind și răsturnînd totul.

1903, 15 mai. Preotul Iosif Stupineanu din Bircea Mare (comitatul Hunedoara) e osîndit în Deva la 3 luni temniță și 100 coroane amendă pentru că a spus copiilor din satul său românesc să-l salute numai românește, și astfel a făcut „agitație împotriva limbii maghiare“.

1904, Duminica Paștilor — în Lăpușnic (comitatul Hunedoara) faurul Ion Gavrilă a dus la biserică o **lumînare cu panglicuță tricoloră, care fu confiscată.** Îndată după liturghie au sosit la casa lui jandarmii și notarul care îi răscoliră toată casa, căutînd după vreo altă panglicuță tricoloră, îl bătură și îl deteră pe mîna judecătoriei.

1906, 27 octombrie — **Fetița Maria Colibaș din Ilia e pedepsită de pretor cu 10 zile temniță și 50 coroane amendă, pentru că a avut o panglicuță tricoloră pe păr.**

30 octombrie. Avocatul Dr. St. Rozvan din Ilia e osîndit **la 15 zile temniță și 200 coroane amendă pentru că florile cu care își decorase poarta erau în cele trei culori din tricolorul românesc.**

1907, 1 iulie — în Făget (comitatul Caraș-Severin) la „maialul“ copiilor **doi copii sînt arestați și bătuți de jandarmi pentru că aveau tricolor în pălărie.**

9 iulie — În Brad se bate toba în zi de tîrg aducîndu-se la cunoștință tuturora că **purtarea tricolorului românesc va fi pedepsit cu cea mai mare asprime.** O femeie din Vaca, purtînd tricolor în păr, e arestată și pedepsită la 10 coroane.

18 noiembrie — 4 țărani din Micălaca sînt pedepsiți de solgăbirăul din Arad cu cîte 15 zile închisoare și 20 coroane amendă pentru că au cîntat **„Deșteaptă-te, Române !“** și **„Hora Unirii“.**

1908, 7 iulie — în Hărău (comitatul Hunedoara) jandarmii cu sergentul major Bajka **stîlcesc în bătăi pe țărani, la circiumă, pentru că stăteau povestind despre Avram Iancu.** Pe măsarul Florescu din Deva, care povestea, îl și aresteazä și îl dau pe mîna judecătoriei. Bietul Florescu e pedepsit **în Cluj** cu o lună temniță.

5 August — Solgăbirăul din Boroșineu (comitatul Arad) pedepsește pe preotul Ion Popovici din Buteni cu 5 zile temniță și 100 coroane amendă pentru că **hainele copiilor cu sfeșnice la procesiune aveau chiotori din panglicuță tricoloră.**

18 decembrie — În Orăștie 30 de inși sînt citați la poliție și sînt pedepsiți cu cîte 30 coroane și 2 zile închisoare pentru că **la costumul național au purtat ici-colo culorile tricolorului românesc.**

18 decembrie — Sînt pedepsiți de poliția din Orăștie cu cîte 2 zile închisoare și 30 coroane Dr. Aurel Oprea și Ioan Mihali, fiindcă **copilașii lor aveau tricolor la costumele românești.**

1909, 16 august — Protopopul Mihail Ciudariu din Dob (comitatul Săturar) e pedepsit de solgăbirău cu 1 zi temniță și 4 coroane amendă deoarece **cîinele său a lătrat după ungurul Keresztes Laszlo care trecea pe stradă.** Martori au dovedit că poznașul de cîine nici n-a ieșit din curte. Protopopul a făcut apel. Judecătoria cercuală i-a ridicat pedeapsa la 5 zile închisoare

și 50 coroane. Să aibă grijă dl. protopop altădată ca **dulăul său să nu mai îndrăznească a lătra după unguri.**

12. noiembrie. I. Mihu Ciufudeanu e osîndit în Cluj la 4 luni temniță și 300 coroane amendă pentru un raport publicat în „Libertatea“ din Orăștie despre **aruncarea în aer de către unguri a „Pietrii Libertății“ și a „Crucii lui Iancu“ de la Blaj.**

1910, 2 ianuarie — Octavian Goga e arestat în Budapesta, pe cînd vroia să plece în străinătate, și e dus sub escortă la Cluj în arest preventiv, avînd să răspundă în niște procese de presă în locul redactorului responsabil al „Țării Noastre“, D. Marcu, care murise.

Iunie — Țăranul Stan Tudor Doboș din Apateu (lîngă Boroșineu), tată a 7 copii, e osîndit la 3 luni și 10 zile temniță pentru că a zis că **noi am venit în Ardeal încă sub împăratul Traian, cu 800 de ani înaintea ungurilor.**

3 iulie — Ion Iancu din Bucium-Poeni (comitatul Alba de Jos) e pedepsit de solgăbirăul din Roșia cu 200 coroane pentru că **pe fruntea calului de la trăsură atîrna o panglică roșie, sub ureche era o placă de nichel care — precum spune ancheta — „deși privită de aproape e de culoarea nichelului întinat, de departe însă pare galbenă“, iar sub această placă era prinsă o panglică vînătă.** Ion Iancu e pedepsit pentru „agitație“ și **„purtarea culorilor unui stat străin“.**

9 iulie — În Orăștie multă lume la tîrg. Jandarmii pornesc **o goană după tricolor.** Zmulg nu numai cingătorile, ci pînă și băierile de la traiste, bătînd și arestînd o mulțime de țărani, pe care apoi poliția orașului îi pedepsește pentru **„agitație în contra statului național maghiar“.**

14 iulie — În Lupșa (comitatul Turda Arieș) petrecere și nuntă. Jandarmii în goana **după tricolor,** năvălesc asupra nuntașilor, le sfîrtecă hainele și steagul de năfrămi de mătase, care erau legate de prăjină cu o panglicuță tricoloră. Bat și arestează.

2 August (Sf. Ilie) — În Olpret (comitatul Solnoc-Dobîca) jandarmii **arestează pentru tricolor** pe tinerii Gheorghe Radovan, Augustin Petiș, Flore Ciubăneanu, și Ionuc Pop și bat pînă la sînge pe Toader Săbădaș, fiindcă **acesta n-a vrut să vorbească ungurește cu ei.**

Ion Grigore : „Unirea“

28 August — Tîrg în Cîmpeni. Jandarmii pornesc **o goană turbată după tricolor ;** arestează, bat, sfîșie hainele. **Pe o femeie o lasă în pielea goală în mijlocul străzii, după ce i-au sfîrtecat iia cusută cu roșu, galben și albastru.** Sînt o mulțime de răniți, unii străpunși cu baioneta.

28 August — În Ocna Sibiului jandarmii arestează pe d-na Anuța Soreanu din Caracal (deci din regatul român — n.m.C.V.T.) care era la băi : **copilașii dînsei purtau tricolor la costum.**

28 August — În Țelna, lîngă Ighiu (comitatul Alba de Jos) jandarmii, cînd ies oamenii din biserică, **îi descing de brînele tricolore.** După-amiază se năpustesc asupra unor feciori. Aceștia nu vor să dea brîiele, ci o iau la fugă. **Jandarmii împușcă de la 200 de pași pe Ion Bârz, care cade mort ; aleargă apoi după Lazăr Tatu, care se refugiază într-o casă, îl ajung, îl străpung cu baioneta, îi sdrobesc capul cu patul puștii, apoi îl tîrăsc în curtea erarială, unde acesta moare în cele mai groaznice chinuri alături de tovarășul său.** Firește, ancheta oficială stabilește că **„jandarmii au fost în legitimă apărare“.**

1911, 31 iaunuarie — **În Năsăud la o nuntă jandarmii năvălesc asupra oamenilor, fiindcă steagul vorniceilor era făcut din năfrămi roșii, galbene și albastre, zmulg steagul și-l sfîșie, zmulg apoi tuturora tricolorul de pe haine și le fac proces de contravenție.**

4 august. D-na și d. Zaharia Bîrsan, împreună cu d-ra Brașoveanu, după ce în Sîngiorgiul Românesc au dat o reprezentație teatrală spunînd și versurile din „Carmen Saeculare“ a lui Șt. O Iosif și D. Anghel, sînt arestați, pedepsiți de poliție cu 300 de coroane, apoi expulzați, deși d. Bârsan era încă cetățean ungar.

Octombrie — Preuteasa Handrea din Mănărade (comitatul Alba de Jos) e pedepsită cu 3 zile închisoare și 40 coroane amendă pentru că **a oferit d-lui Iuliu Maniu un buchet de flori legate cu tricolor.**

1912, noiembrie — Protopopul Mihai Ciurdariu din Deb, bătrîn de 70 de ani, e condamnat la 3 luni temniță pentru că **și-a îndemnat de pe amvon parohienii să-și cumpere cărți românești.** Țăranii Isidor Ilea, Ion Man, Martin Popa, I. German și Andronic Popa, din Ciuci (lîngă Uioara) sînt pedepsiți cu cîte 15 zile închisoare pentru cîntecul său **„Sus, Române, sus !“.**

1913, 11 aprilie — În Moftinul Mic la orele 2 noaptea sînt arestați și escortați la Sătmrar preotul Gheorghe Mureșan si 15 săteni, pentru că n-au vrut să primească pe vicarul ungur Jaczkovics. Pentru punerea lor în libertate guvernul a cerul 160 000 de coroane garanță „pe care noi n-avem de unde s-o dăm“. Astfel bieții oameni au rămas în arest preventiv încă un an și 12 zile pînă în 23 aprilie 1916.

Exemplele, firește, sînt cu mult mai numeroase, unele de-a dreptul tragice. Ce s-ar mai putea spune după asemenea sacrilegii ?

În lumea civilizată a acestui secol, ele n-au fost întrecute decît tot de guvernanții maghiari, și anume în timpul sîngeroasei lor stăpîniri asupra Nord-Vestului României, între august 1940 și octombrie 1944. Iată de ce, în preajma și în timpul întîiului război mondial, opresiunea maghiară din Transilvania devenise insuportabilă. La 1 iunie 1916, deci în plină neutralitate, **Vasile Stoica** scria în prefața lucrării sale : **„N-aș dori îmbuibaților partizani ai neutralității române altceva decît să guste măcar cinci ani din bucuriile unei astfel de vieți. Sînt convins că le-ar ieși fumurile și n-ar mai privi cucerirea Ardealului ca o simplă agonisire a unei colonii, ci ca o necesitate imperioasă pentru mîntuirea neamului nostru de acolo și pentru asigurarea vieții acestui Regat Românesc".**

ESTIREA ÎNTRUNIRII ADUNĂRII NAȚIONALE DE LA ALBA IULIA s-a făcut în multe și felurite chipuri, pe tot cuprinsul țării. Iată numai cîteva dintre aceste raze premergătoare uriașei bucurii de la 1 Decembrie. Din același **„Glas moldovenesc"** aflăm : **„Peste 2 săptămîni se va ține o mare adunare națională la Alba Iulia pentru alipirea Transilvaniei la patria-mumă".**

Și, într-un chenar separat : **„D-l N. Iorga convoacă pentru ziua de 1 Decembrie o consfătuire a tuturor personalităților, societăților și grupărilor unei democrații naționale românești".**

În ziarul înființat ad-hoc sub titulatura **„Alba Iulia — Organ al proclamării Unității Naționale"** apărea în ziua de 27 noiembrie/10 decembrie 1918 acest generic de pagină : **„Cea mai mare sărbătoare națională a românilor. Peste 100 000 de români într-un glas au hotărît : unirea cu România".** Iată și o descriere a acelor clipe, emoționantă din perspectiva timpului : „Duminică dimineața. Cu sufletele înfrigurate de nerăbdare așteptăm ieșirea zorilor. Ziua în carea avea să se hotărască soarta noastră, a tuturor. Peste noapte, natura întreagă s-a îmbrăcat parcă în haine de sărbătoare. Ce gînduri mărețe ne copleșesc sufletele în această noapte sfîntă ! Aceasta

Première Année — N° 2 — 1er Juin 19..

Prix : 0,25

La Transylvanie

Organe du Comité National des Roumains de Transylvanie et de Bucovine

PUBLICATION BI-MENSUELLE

COMITÉ DE PATRONAGE

e noaptea Învierii Românilor de dincoace de Carpați (...). După terminarea sfintei liturghii, pentru prima oară cîntă tot poporul în biserică «Deșteaptă-te, Române !» (...). Pe la orele 7 seara sosise Garda Moților. Erau îmbrăcați în minunatele lor haine mocănești, cu straiele albe și arma pe umăr. În acești copii ai codrilor parcă întrezăream pe luptătorii îndrăzneți și nerăsplătiți ai Craiului Munților, ai lui Avram Iancu, eroul zilelor furtunoase din anul 1848 (...). Nu știam pe cine să admirăm mai mult, pe blăjenii beți de însuflețire, sau pe sibieni, pe sălișteni, pe lugojeni, caransebeșeni, care se nizuiau să se prezinte în modul cel mai demn."

Din aceeași gazetă, aflăm și despre soarta tragică a unui tînăr român care în drum spre Alba Iulia a căzut victimă — ca și alții — pornirilor criminale ale acelora care nu pricepeau că soarta dublei monarhii apăsătoare a fost pecetluită definitiv : „Ion Arion din Agriș (Turda) e numele mortului neamului, omorît de furia turanică în gara din Teiuș. El venea la Alba Iulia, dar i-a fost dat să ajungă cu inima înghețată. A fost înmormîntat ca un erou. La mormîntul lui a vorbit generalul Leonte, care l-a sărutat pe fruntea rece, dîndu-i sărutarea unei țări întregi. Au vorbit mai mulți inși, între care Vasile Goldiș, protopopul Urzică și părintele protopop Rusan".

În **„Evenimentul"** din Iași apărea un ecou internațional al actului de la Alba Iulia : „Proclamarea Unirii provinciilor române din Transilvania cu România. Lyon, 23 noiembrie/6 decembrie. Se comunică din Viena la Berna că Comitetul Național Român din Transilvania, din Banat, Crișana și Maramureș a proclamat Unirea provinciilor române cu Regatul Român. Drapelul român fîlfîie pe toate edificiile publice. Entuziasmul este indescriptibil. Locuitorii plîng și se îmbrățișează pe străzi. Vechi coloni din Transilvania (sașii și șvabii — n.m., C.V.T.) care au împărtășit suferințele românilor participă din tot sufletul lor la bucuria de azi".

BUCIUMATE AU FOST ÎNSĂ ȘI LUNILE DE DUPĂ UNIRE, atît în țară cît și în Europa întreagă. Se apropiau sărbătorile de iarnă, țara era sărăcită de război și foametea bîntuia de fapt de cîțiva ani buni prin toate cotloanele continentului. În Iașul anului 1917, **Al. Busuioceanu** scria o însemnare zguduitoare sub titlul **„Foamea"**, reprodusă de revista **„Lamura"** în septembrie 1920 : „Pe înserate, cînd se potolește neliniștea înfrigurată a orașului, foamea coboară în viața publică și se așează în fața brutăriilor. Vino s-o vezi. Grăbită, circulă atunci pe toate stradele ; ca un licurici trece din fereastră în fereastră șoptind un cuvînt contagios ce trece apoi din gură în gură : Pii-

nea ! Şi din fiecare poartă se desprinde cîte un om, cîte un copil, ce se strecoară pe sub streşini, alunecînd grăbit spre piaţă. E foamea ce vine de pretutindeni. Şi în piaţă, unde se sfîrşesc stradele, se face un congres. Mulţimea creşte necontenit, se strînge în jurul unui cuptor şi aşteaptă. Atunci vino să vezi foamea. Te vei îngrozi. Căci prin toţi ochii aceia vei simţi un strigăt de deznădejde care sugrumă şi răscoleşte măruntaiele, uită-te în ochii copilului care, de cine ştie cîte ceasuri, ţine între degete cîţiva gologani nefolositori de hîrtie, şi vezi cum îl transfigurează aşteptarea. Dintr-o dată a înţeles rostul vieţii şi ochii îi sticlesc de ură, ura pentru cel care e mai aproape de cuptor. A îmbătrînit într-o clipă, căci în sufletul lui trăieşte acum foamea, care e bătrînă. Şi ceasurile trec ; cuptorul nu-şi deschide încă uşile, iar mulţimea e obosită. Atunci unul cîte unul se aşează jos, pe pămîntul rece, îşi face căpătîiul dintr-o piatră şi vrea să doarmă. Priveşte acum mulţimea asta biblică ce doarme sub scînteierea stelelor, cu ochii plini de imaginea unui pumn de cocă rumenită. Acum priveşte foamea". Dar, războiul trecuse şi, cu timpul, încet şi sigur, i se vindecau toate rănile.

Românii cunoscuseră în istorie înfometări şi mai cumplite, dublate de molimi pustiitoare, aşa că puteau spune, o dată cu **Eminescu**, **„bucuroşi le-om duce toate, de e pace, de-i război"**. Mai greu era pentru luxoasa capitală a fostei Austro-Ungarii, Viena fastului şi a oaspeţilor împărăteşti, ai cărei locuitori ajunseseră să se hrănească cu... castane coapte ! O rază de speranţă şi de omenie a străpuns însă această întunecime a prăpădului, datorită celor 5 000 de ostaşi ardeleni care, după cum se ştie, sub comanda sublocotenentului **Iuliu Maniu**, a ajutat populaţia cu alimente şi a menţinut ordinea în metropolă, salvînd-o de la un dezastru sigur.

ALBA-IULIA

Organ al proclamării unităţii naţionale.

Unirea Românilor din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească cu România.

DACIA

SARBATORIREA UNIREI TRANSILVANIEI CU ŢARA MUMA

LIBERTATEA

Adunarea Naţională.

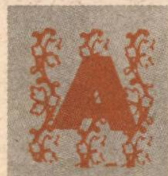
S'a prevăzut cum va hotărî şi a hotărît cum s'a prevăzut: alipirea către România a tuturor ţinuturilor locuite de Români.

Ziarul craiovean **„Straja"** publică în 3/16 mai 1919 o informaţie privind ajutorarea cu alimente a mult vlăguitei noastre ţări, titlul fiind **„Alimente pentru România — un transport de 100 milioane a sosit în portul Constanţa"**. Reproduc înşiruirea produselor, care, de bună seamă, vor mai fi alinat suferinţele populaţiei, deşi par numai picături în oceanul foametei : „America îşi ţine făgăduiala de a ne ajuta. Comisiunea alimentară americană din Europa nu ne-a dat uitării. Putem anunţa cu cea mai mare bucurie că în portul Constanţa se descarcă actualmente următoarele alimente de care ţara noastră, pustiită de un vrăjmaş hrăpăreţ, are cea mai mare nevoie : 100 000 kg untură de porc, 100 000 kg conserve carne de viţel, 170 000 kg carne de vacă conservată, 14 000 kg pathe de ficat de porc, 64 000 kg de slănină afumată, 37 000 kg de slănină sărată, 300 000 kg de carne sărată în lăzi, 800 000 kg de carne sărată în butoaie, 3 milioane cutii cu lapte evaporat (450 g de fiecare cutie). O parte din aceste alimente s-au încărcat pe vaporul Dobrogea şi se expediază pentru Galaţi şi Brăila".

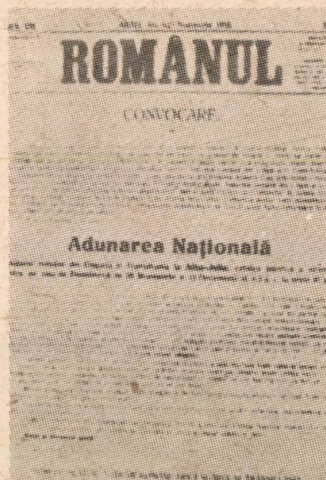
Viaţa reintra, încet-încet, în normal, ţara reîntregită îşi avea acum grînarele din nord-est şi podişul transilvan, totul intra pe făgaşul normalului, astfel încît nu mai putea mira pe nimeni, în iulie 1919, o ştire de acest gen, publicată de aceeaşi gazetă olteană : „În folosul invalizilor de război, sub înaltul patronaj al d-lui General Razu Aristide, se va da în zilele de sîmbătă 19 şi duminică 20 iulie 1919 Marea Bătaie cu Flori în Parcul Bi-

bescu". De asemenea, mai multe gazete publică vibrante articole consacrate Eroinei de la Jiu, **Ecaterina Teodoroiu**, pentru această **„Jeane d'Arc a României"**, reclamindu-se cu insistenţă ridicarea a cel puţin două monumente : unul în satul ei natal şi altul în Capitală.

Dar, cel mai arzător subiect era Conferinţa de Pace de la Paris, în jurul acesteia gravitînd majoritatea editorialelor şi a informaţiilor. Un val de bucurie a cuprins mulţimile la citirea unei astfel de ştiri (reprodusă din **„Frăţia Românească"**, din vara lui 1919, dar formulată în diverse maniere de toate publicaţiile ţării) : „Germania a semnat Pacea. Lumea întreagă răsuflă uşurată."

TUNCI CÎND TOATĂ LUMEA DEPUSESE ARMELE ŞI SE PREGĂTEA DE MULT AŞTEPTATA PACE, cercurile guvernamentale maghiare au redeschis rănile războiului şi au declanşat o serie de atacuri condamnate de către întreaga opinie publică mondială. O analiză ştiinţifică a evenimentelor de atunci efectuează istoricii **Mircea Muşat** şi **Ion Ardeleanu** in cartea lor de mare succes **„De la statul geto-dac la statul român unitar"** : „La 20 mai 1919, armata ungară reorganizată şi întărită, dispunînd de un armament considerabil, din depozitele fostei monarhii dualiste, a dezlănţuit atacul asupra punctului cel mai slab — frontul cehoslovac.

ROMÂNUL

CONVOCARE

Adunarea Naţională

Retrăgîndu-se în dezordine, armata cehoslovacă a opus o rezistenţă foarte slabă aşa încît, în scurtă vreme, armata roşie ungară ocupă întrega Cehoslovacie, reanexînd-o Ungariei. Mărirea pericolului de război a alarmat Consiliul Suprem de la Paris ; la 7 iulie acesta trimitea o notă ultimativă guvernului ungar, cerîndu-i încetarea **imediată a** atacului impotriva Cehoslovaciei (...) Punînd în practică avertismentul dat la sfîrşitul lui iunie, în sensul că Ungaria va reanexa teritoriile româneşti, guvernul ungar a declanşat, în noaptea de 19 spre 20 iulie 1919, un puternic atac contra armatei române. În noaptea de 30 spre 31 iulie o nouă telegramă a lui Bela Kun anunţa decizia de a trece la ofensivă împotriva trupelor române pe Tisa. În scurt timp, dispunînd de forţe superioare, armata ungară trece Tisa, respingînd armata română pînă la Oradea. Se anunţa astfel pericolul real al ruperii Transilvaniei, din nou, de trupul ţării, reanexarea la Ungaria. În aceste împrejurări deosebit de grave, Marele Cartier General a hotărît trecerea la contraofensivă. La 24 iulie, trupele române, conduse de generalii Moşoiu, Lecca şi Rusescu, au declanşat contraofensiva şi, după şapte zile de lupte crîncene, trupele ungare erau respinse peste Tisa, retrăgîndu-se în dezordine spre Budapesta. Urmărindu-le, la 3 august, armata română intră în capitala Ungariei."

În faţa primejdiei de anulare a Actului de la 1 decembrie 1918, prin urmare de revenire la anacronicele stări de lucruri ale opresiunii exercitate de potentaţii unguri, actul armatei române a fost legitim şi întemeiat. Nu a fost un război de agresiune, ci o acţiune justă de înăbuşire a agresivităţii altora, care periclitau procesul firesc al unirii noastre naţionale.

La sfîrşitul lui august, Guvernul român a adresat o notă Conferinţei de Pace de la Paris, inserată şi de ziarul **„Straja"** din Bănie : „Departe de a încuraja jaful, trupele române prin prezenţa lor chiar au restabilit ordinea, stîrpind anarhia şi oprind devastările (...) Comandamentul român încă din primele zile a luat măsuri pentru a aproviziona capitala, pe care o găsea cu desăvîrşire lipsită de provizii (...). Cît priveşte guvernele ce au urmat lui Bela Kun, ele nu au fost nici puse, nici înlocuite de trupele române. Armata română, cu toate ademenirile, în mijlocul tuturor încăierărilor, a dovedit înaltul spirit care o însufleţea şi disciplina care o conduce. Ea n-a pierdut nici